

LUCEAFĂRUL

Anul VII.

Nr. 15.

Sibiu, 1 August 1908.

Abonament:

Austro-Ungaria:	România:
1 an . . . 12 cor.	1 an . . . 16 cor.
Ed. de lux 20 "	Ed. de lux 25 "
6 luni . . . 6 "	6 luni . . . 8 "
Ed. de lux 10 "	Ed. de lux 13 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor, în România și în Străinătate: 1 an 12 cor.

SUMARUL.

Dr. I. Rațiu Simeon Bărnuțiu.
 Aron Cotruș Cântec (poezie).
 Z. Bârsan Mărturisire (poezie).
 M. Cunțan Cântecul Ilenii (poezie).
 I. Agârbiceanu Tușa Oana.
 Victor Eitimiș Ultimul om (poezie).

B. Lăutarul Compozitorul Tudor cav. de Flondor.
 Cronică: Examenle Conservatorului din București. Soarele și Pământul. — Bibliografie.

Ilustrații: Simeon Bărnuțiu (două). — Pereche tânără din Rodna-nouă. — Țăran din Poiana Sibiului. — Nuntă din Poiana Sibiului. — T. cav. de Flondor.

ABONAMENT:

Austro-Ūngaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.
 6 luni 6 „ „ „ „ 10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.
 6 luni 8 „ „ „ „ 15 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înoainte, sânt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

În **Librăria lui W. Krafft în Sibiu (Nagyszeben)** se află:

Cărți de rugăciune.

Tipărite cu litere latine:

- Acaftistul** Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și alte Acafti-te și Rugăciuni foarte evlavioase și de folos. 8° mic, cu o icoană în colorii și alte ilustrațiuni, leg. în catifea K 8.50, în piele fină (solid) K 4.80. în piele neagră (solid) K 3.50, fin K 1.75, în piele K 2.75, în piele elegant K 3.35, în imitațiune de os, alb K 2.75, în imitațiune de os, negru K 3.50, în imitațiune de os cu cuce K 3.80, în imitațiune de os cu medalie K 4.—, toate cu tăietură aurită, iar legate simplu K 1.20.
- Ceaslov** sau **Orologiu**, cuprinzând Rugăciunile de seara, mieznoptica, Rugăciuni de dimineața, Ceasurile (Orele) și alte rugăciuni de folos, precum și sinaxariul celor 12 luni ale anului. 8°, frumos leg. K 2.10, leg. K 1.90.
- 50 icoane** în colorii din testamentul vechiu și nou (Biblia) cu text la fiecare icoană, frumos legate 4.—
- Laudă lui Dumnezeu.** Carte de rugăciuni, leg. frumos K —.90, leg. în imitațiune de os K 1.50.
- Noul Testament** al Domnului și Măntuitorului (Ediț. de societatea bibl. britan.), format mic, leg. —.50.
- Octoichul cel mic** sau cele opt glasuri, cuprinzând slujba vecerniei, liturgiei, împreună cu glasurile, podobile, catavasiile, irmoasele, polieleul, cu svetilnele și voscesnele de peste întreg anul. 8°, leg. în piele roșie K 3.—, leg. frumos K 1.80, leg. K 1.50.
- Patima și moartea** Domnului nostru Iisus Hristos, în versuri, 8° mic, leg. frumos K 2.—.
- Psaltirea** prorocului și împăratului David, format mare, leg. în piele roșie K 7.—, leg. frumos K 5.30.
- Tot acca* în format mic, leg. frumos K 1.80.
- Sfânta Scriptură** a vechiului și noului Testament, (Biblia). (Ediț. de societatea bibl. britan.), leg. à 2.— și 4.—.

Tipărite cu litere cirilic:

- Acaftistul** Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu (roșu și negru tipărit cu icoane), 8° mic, leg. în piele roșie cu copce K 3.60, leg. frumos K 2.70.
- Ceaslov.** 8°, leg. în piele roșie cu copce K 3.—, leg. frumos K 1.60.
- Octoichul cel mic** sau cele opt glasuri. 8°, leg. în piele roșie cu copce K 3.05, leg. frumos K 1.60.

Cărți bisericești.

Legătura se înțelege în piele roșie aurită.

Tipărite cu litere latine:

- Apostol**, carte ce cuprinde faptele și epist. Sfinților, 4° leg. K 11.40.
- Liturгии** ale sfinților noștri părinți, 8° leg. K 7.90.
- Cazania** mare ce cuprinde în sine Evangeliile tălănite, 4° leg. K 9.90.
- Evangeliile** sfântă și Dzeiască a sfinților Evang. K 18.30. Legătura mai elegantă se compută după calitate.
- Evhologiu** bogat (Molitvelnic) Rândneli și Rugăciuni, 4° leg. K 13.20.
- Mineiu** pe fiecare lună în 12 tomuri, 4° leg. K 165.—
- Octoich** cel mare, 4° leg. K 26.—.
- Pentecostarul**, carele cuprinde slujba din Dumineca Paștilor până la Dumineca tuturor sfinților. K 11.50.
- Orologiu** cel mare, ilustrat, folio, leg. 23.80.
- Triodul**, adecă trei cântări, 4° leg. 26.—.

Tipărite cu litere cirilic:

- Liturgia** sfântă și dumnezeiască, roșu și negru tipărită, 4° leg. 8.—.
- Pentecostariul** cel mare, roșu și negru tipărit, folio, leg. K 15.—.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea unui comitet de redacție.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, I. Clocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, O. Goga, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănu, I. U. Soricu.

Orice reproducere, fără indicarea izvorului, este oprită.

Simeon Bărnăuțiu.

(1808—1864).

Simeon Bărnăuțiu se trage din iobăgime — Studiile gramaticale și humanioare le-a pentru libertatea căreia a luptat viața întreagă făcut în Careiu. cu sfântă însuflețire. Trecutul familiei lui e acelaș ca al întregii iobăgimi legate de glie.

Modesta tradiție familiară știe să spună De aci veni la Blaj, să facă și cursul filozofic de un an, pe care-l propunea un canonic erudit, prepozitul de mai târziu, Baziliu Rațiu (1783—1870), și sălăgianul cu „gubă“, în 1825—26 mântui studiile cu distincție, fiind cel mai bun între „filozofii“ lui Rațiu.

Fiul acestui necunoscut slujitor al altarului, Ioan Bărnăuțiu, nu-i urmasă în slujbă, dar ajunsă și el față bisericească, cantor, la acelaș sfânt locaș de rugăciuni curate, pe care-l avuse bătrânul său tată.

Ioan Bărnăuțiu se căsătoră cu Ana Oros, însăși fată de preot, și Dumnezeu îi dăruă cu opt copii. Șase fete s'au măritat după plugari cu stare, parte nobili, parte rescumpărați dela slujba domnească. Din cei doi frați unul se stinse la vârsta de 12 ani, și astfel rămase numai Simeon, cel mai mare, ca să fie gloria neamului.

Simeon Bărnăuțiu s'a născut la 1808, în 21 Iulie, după calendarul vechiu, sau în 2 August după cel nou, în comuna Bocșa-română din comitatul Crasnei (azi al Sălăgiului¹⁾.

Prima carte care i s'a pus în mână, a fost Psaltirea și Ceaslovul, și cel care l-a introdus, mai întâi, în tainele slovelor bătrânești, a fost însuși părintele său.

În vârstă de nouă ani pleacă la orașul din apropiere, Șimleul Silvaniei, unde învăță dela 1818 până în primăvara anului 1820, când mântul învățăturile primare (normale).

Dintru început, Simeon Bărnăuțiu, ar fi dorit să-și aleagă o carieră iuridică pentru a putea ajunge într-o direcătorie de stat. Dar erau greutăți, cari nu-l îngăduiau să studieze dreptul: deoparte lipsiau mijloacele materiale, iar de alta, ceice nu erau nemeși nu puteau ajunge în oficii publice. Astfel se hotărî să îmbrătoșeze și el cariera preotească, singura cale, care să deschideă ușor tinerimei noastre cu carte.

Intră deci, în toamna anului 1826, în Seminarul diecezan din Blaj, unde petrecu trei ani, până la 1829, în studiu încordat, ascultând cursurile celor mai buni teologi, ce-i aveă biserica unită pe vremea aceea.

Astfel la teologia dogmatică aveă de profesor pe canonicul Demetriu Caiian cel tânăr (1778—1832), un dascăl neobosit, care, cu erudiția sa câștigată la universitatea din Viena, nu mai puțin de treizeci de ani împodobise catedra aceasta, și care s'a distins și în literatura bisericească cu cele două cărți voluminoase din a sa Teologie Dogmatică, apărute în Blaj la 1804 și 1811.

Studiul biblic îl propunea canonicul Teo-

¹⁾ „Prot. Capit.“ Nr. 68, pag. 142.

dor Pop de Ujfalú (1782—1835), care iarăși se numără între cei mai mari dascăli ai noștri. Dela 1804 când se re'ntoarse din Viena, unde-și făcú studiile teologice, și până la 1834, când a înaintat la rangul de prepozit, își urmă ne'nterupt cursurile savante la aceeaș catedră. În aceeaș vreme el desfășurá și pe terenul literar o activitate spornică, precum se vede din seria scrierilor sale păstrate, cari însă, afará de Trista predicá la înmormântarea Episcopului Bob (Blaj 1830) și Psaltirea sau cartea psalmilor (Blaj 1835), spre marea pagubă a literaturii noastre bisericești, au rămas netipărite.

Teologia morală și pastorală o propunea canonicul Gavrilă Stoica (1772—1836), teolog de Pojon; istoria bisericească o ascultá delo Ioan Leményi (1780—1861), care nu peste mult aveá să ajungă la cea mai înaltă treaptă bisericească, în scaunul de Vlădică; și în sfârșit din dreptul canonic urmă învățăturile fostului său profesor de filozofie, Baziliu Rațiu, care și el ascultase la universitatea din Viena.

Iată delo cine primeá Bărnúțiu învățăturile sale temeinice. Erau toți oameni cu renume, cari știau și voiau să răspândească lumină în cariera lor de dascăli. Erau dascăli cu îndemnuri bune pentru tinerimea ce o povățuiau, și mai ales pentru Bărnúțiu, care aci primí baza erudiției sale de mai târziu. Îndemnurile dascălilor se înfrățiră cu talentul și sârguința sa, ca să-l facă cel dintâiu, și să-l pună în fruntea tovarășilor de învățătură.

*

După părăsirea seminarului, Bărnúțiu pornește munca sa îmbelșugată, care n'a încetat a se desfășurá, plină de roade, pe toate terenurile, până aproape de sfârșitul vieții.

Să-l vedem mai întâiu în serviciul bisericei.

Deja la 4 Noemvrie 1829 i se oferise la gimnaziu catedra gramaticii superioare, adecă a sintaxei¹⁾, dar se vede că nu peste mult situația s'a schimbat, și el trece la slujba de arhivar consistorial.

Hărnicia cheltuită aci reiasă limpede din faptul, că abia trecuse anul, și mai marii săi îl aflară vrednic de a-l înaintá la una din cele mai importante catedre de atunci, la catedra filozofiei în liceul cel nou, iar la patru

ani în urmă să simte iarăși lipsa lui în administrația bisericei. Fú chemat din nou la alte slujbe grele și cinstite: În 1834 fú ales notar consistorial și capitular¹⁾ și deodată fú distins și cu rangul de asesor consistorial²⁾.

Funcțiunile nouă în care să 'nălță, toate îi aduceau bun privilegiu de a-și înmulți cunoștințele, de a culege informații din actele oficiale, ce-i treceau pin mâni, și de a cunoaște de aproape starea bisericei și a întregii dieceze.

Experiențele câștigate aici, la 1837, se îmbogățesc cu altele nouă; în anul acesta Episcopul îl luă ca secretar, la dieta din Sibiu³⁾. Din cele petrecute în această dietă săracă în rezultate, el învăță a cunoaște relațiunile politice ale țării, dar mai cu seamă a putut să se convingă de primejdia cea mare ce amenință limba românească, căci deja în dieta aceasta s'au manifestat încercările de a sugrumă limbile din patrie. La deosebite ocazii s'a discutat chestiunea limbei maghiare, cu scop de a înlocui prin ea, în toate afacerile publice, pe cea latină, și discuțiunile erau pregătirea legii delo 1842, în care se decretă moartea limbei române.

Aici se zămisliră principiile și convingerile politice de mai târziu ale lui Bărnúțiu.

Răstimpul de cinci ani, cu munca lor cheltuită în slujba Consistorului, a fost hotărâtoare pentru Bărnúțiu, și dacă rămâneă și mai departe în cariera aceasta, ar fi ajuns departe, poate la cea mai înaltă treaptă hierarhică. Dar soarta îl chemă spre alte idealuri, pe cari nu le puteá găsi în sânul consistorului.

De aceea, la 1839, nu din cauza unor neplăceri, cum reiese din „notița biografică“ pusă în fruntea Dreptului public al Românilor⁴⁾ ci din îndemnul inimei sale și din zelul de a contribui și dânsul la înaintarea intelectuală și morală a neamului, prin școală, se re'ntoarce iarăși la catedra avută⁵⁾. La plecare capitulul numi om credincios oficiului său, în cel mai desăvârșit sens al

¹⁾ Cf. „Prot. Capit.“ Nr. 68, pag. 142; „Prot. Consist.“ Nr. 208 din 1834.

²⁾ Cf. „Schematismus Dioeceseos Fogarasiensis, pe an. 1835, pag. 5.

³⁾ Bariț în „Observatorul“ din 1880 Nr. 47, pag. 186.

⁴⁾ Pag. X.

⁵⁾ „Prot. Capit.“ Nr. 88, pag. 155.

¹⁾ Cf. „Protocolum Episcopale“ Nr. 804 din 1829.

cuvântului, și curat precum a trebuit să fie: ... „hominem officii sui in pleno vocabuli sensu fidelem, accuratum, eumque fuisse, qui debuit esse“¹⁾.

*

Până la 1848, Bărnăuțiu s'a făcut celebru ca profesor.

Ca profesor îl întâlnim mai întâiu în 1830.

În anul acesta gimnaziul din Blaj, cu în-cuviințare dela guvern, se ridică la rang de liceu, ca ori și care altul din cele puține câte erau în Ardeal²⁾. Tot atunci și cursul filozofic se completă dela unul, la doi ani, având să înceapă în cadre largi și cu puteri noi.

Iar dascălii, cari aveau să pornească în toamna anului 1830 liceul, cu o chemare așa de frumoasă erau Nicolae Marcu (1803—1867) pentru matematică și fizică, și Bărnăuțiu pentru logică, metafizică și etică.

În această catedră Bărnăuțiu fu numit la 22 Octomvrie 1830³⁾.

Până la 1832 avu numai filozofia; în 1832 și 1833 a luat însă pe lângă aceasta și istoria universală. Dar la începutul anului școlar 1833/34 liceul se lărgește și mai departe, și fiecare studiu filozofic primi profesor deosebit. Astfel Nicolae Marcu rămase numai la fizică, teoretică și experimentală; matematica teoretică și aplicată s'a dat noului profesor, Ioan Cristocian (1810—1844); istoria universală o luă Ioan Rusu (1811—1843), celebrul autor de mai târziu al *Leoanei pământului*, iar Bărnăuțiu rămase numai la filozofie.

În vremea aceasta, dela 1830 și până la 1834, Bărnăuțiu mai îndeplinea și slujba de „studiorum praefectus“ în seminarul teologic; sub-director însă, precum se află greșit, mai în toate biografiile sale, n'a fost niciodată. Acest oficiu eră, și atunci ca și azi pentru partea economică, și-l îndeplinea la 1830—31, Leontin Ramonțai, la 1831—32 Teodor Pastin, iar la 1832—34 Ioan Moldovan.

Ca prefect de studii a introdus o inovațiune foarte de preț în *Protocollum classificationum ductum pro auditoribus studiorum theologicorum in Seminario dioecetano Blasiensi*. Anume el

a fost cel dintâi prefect, care a dat informații complete asupra teologilor, înlesnind prin aceasta în mod esențial munca celuce va scrie cândva trecutul acestui vechiu și istoric seminar.

El a fost cel dintâi prefect, care a sădit în inimile seminariștilor încredințați cărmuirii sale disciplinare, nu numai virtuțile creștine, ci și idei politice și naționale.

Pe vremea lui au teologii din Blaj prima-oară gazete în seminarul lor, și tot sub el s'a înființat, între zidurile liniștite ale bătrânului seminar, și primul teatru de diletanți al teologilor de aci. Intelectualii și „grecii“ din Blaj, sub conducerea lui, văzură mai întâi, la Sărbătorile Crăciunului din 1833, teatru românesc, care se deschidea cu două piese traduse, una a lui Cipariu, și alta a lui Rusu¹⁾.

Dela catedră, să însușească pentru filozofii germani Kant, Hegel, Fichte, Krug și Herbart, cari erau la modă și agitau mult spiritele, mai ales ale Germanilor.

Am văzut cum la 1834 Bărnăuțiu părăsi catedra ca să intre în slujba consistorului și a capitolului. La 1839 însă vine din nou să-și ocupe catedra de filozofie, care eră idealul său.

Curentul pornit până la 1834, nu se opri nici după depărtarea sa, căci catedra de filozofie în tot răstimpul acesta, până la 1839, o avuse iarăși om luminat, însuși prietin lui Bărnăuțiu și mare aderent al principiilor lui, care eră Ioan Dragomir (1811—1883), mort ca protopop în Băiș.

Bărnăuțiu deci nu venea să înceapă, ci să continue numai, și să încoroneze munca sa.

De astădată eră bucurosu să facă o schimbare radicală, să introducă o învoire fericită în filozofia școalelor din Blaj, începî să predeie prima-oară, în românește această știință moartă, împrumutându-i viață, și, după împrejurări, toată aplicația practică.

„Am socotit — scrie lui Barițiu la 17 Oct. 1839 — să scap pe încet și încât mă vor lăsa împrejurările din afară, filozofia din jugul și robia limbei latinești (batăr de jumătate), în care gemând și înădușită fiind astăzi, tare puțin au luminat mințile auzitorilor români,

¹⁾ „Prot. Capit.“ Nr. 92, pag. 156.

²⁾ „Decr. gov.“, 11 Sept. 1830. Nr. 3387.

³⁾ „Prot. Consist.“ Nr. 10 din 1830.

¹⁾ Cf. Barițiu, în „Observatorul“ din 1880. Nr. 22, pag. 86.

că au fost după toată etimologia cuvântului și înțelesul, numai roaba teologiei; da nu roabă, ce merge cu lumina aprinsă înaintea doamnă-sa, că atunci tot ar mai fi ceva, ci roabă care poartă șlepu dindărapt.¹⁾

Ajung aceste cuvinte ale sale, ca să vedem ideile nouă, cu cari intră acum de a doua oară în catedra sa de dascăl. „Nu eră menit — zice dl Iorga — să fie un scriitor sau un ziarist, că învățământul în forma lui cea mai înaltă eră menirea lui; pe principii eterne el voiă să razime o nouă concepție a datoriei neamului său față de sine însuși și de omenire, și ajunse astfel la filozofia dreptului, la dreptul constituțional, la teorii proprii cu privire la viața politică a neamului.“²⁾

Alexandru Papiu Ilarian a zis, cu tot dreptul, că nu învățătura ci spiritul lipseă în școalele din Blaj până pe vremea lui Bărnăuțiu.³⁾

Elementul acesta dătător de viață în dezvoltarea firească a oricărui popor căută Bărnăuțiu, să-l trezească și întărească în sufletele tinerilor români, ce să îngrămădeau, din toate părțile țării, la școalele din Blaj.

Și în opera sa măreață, ce se desfășură zi de zi în proporții uriașe, el, pe lângă știința sa vastă și tăria sufletească, se răzima și pe conlucrarea și entuziasmul tovarășilor săi de muncă, cari toți veniau din răspuțeri să răspândească aceleași idei, să colaboreze la acelaș ideal sfânt, ce cuprinsese lumea românească.

Cipariu deschideă cartea limbei românești, și demonstrând originea și frumsețele ei, îndemnă pe toți cu scrisul și cu puterea graiului viu, să-și cultive limba strămoșească.

Nicolae Marcu și Ioan Cristocianu cercau să arete în cursurile lor românești, într'o vreme, când aceasta nici Ungurii n'o făceau, că și cele mai grele și mai abstracte sisteme de științe, ca fizica și matematica, încă să pot predă în limba națională.

La teologie Demetriu Boer (1812—1871) propuneă istoria bisericească și dreptul ca-

nonic, de asemenea în românește, având și el aceeași țintă.

Iar Ioan Rusu propagă spiritul și simțirea românească, dela catedra sa de istorie și geografie. Tinerilor setoși de învățături nouă, el le propuneă istoria universală, dar ea cuprindeă în sine și altă istorie, istoria neamului său obidit.⁴⁾ Și învățăturile sale glăsuiău astfel, încât inspirău îngrijiri serioase celor dela guvern, care nici nu întârziă să facă atent pe episcopul Leményi la această împrejurare, și să ceară, ca istoria universală să nu mai fie studiu obligat în liceu, deoarece prin acest studiu se agită sentimente nouă în tinerime.⁵⁾

În sfârșit Bărnăuțiu veneă cu filozofia, și cu excursiunile ce făcea din dreptul firii și dreptul constituțional, el deșteptă sentimente amorțite și umpleă sufletele tineretului cu vâpaia entuziasmului național. Cu prelegerile sale el prindeă și produceă o revoluție a spiritelor. Învățăturile sale răsuna în glas de Arhangel. Din catedra sa se desprind idei liberale, învățături nouă și neobicinuite până atunci în școalele Blajului. Traduce pe Krug,⁶⁾ filozoful vremii, în românește, ca și Cipariu, și-l însoțește cu explicările de lipsă, cari, izvorite dintr'o inimă înflăcărată, spuneau de drepturi mari, sfinte, cari le dă firea și Dumnezeuia fiecărui om și popor.

Și însuflețindu-se dascălul, însuflețeă deodată și pe cei ce-l ascultau, tinerimea căută la el ca la un om din alte vremuri, sorbind cu sete prelegerile sale și ascultând cu lacrimi în ochi lucruri, cari li se spuneau pentru întâiaoară așa de convingător și într'o limbă atât de elocventă.

Dar acest dascăl filozof, care în câțiva ani a prefăcut din catedră spiritele tinerimei, împrăștiind lumină în calea ei, și învățându-o să cunoască, pe baza adevăratelor principii filozofice, drepturile naturale și indescrivibile ale omului și ale individualității naționale, — nu putu să rămână mult în situația de acum.

Amestecat și el în procesul urzit contra episcopului Leményi, la 7 Martie 1845, fu

¹⁾ Publ. de G. Bogdan-Duică în „Tribuna Poporului“, an VII. Nr. 43 din 18 Martie 1903.

²⁾ „Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea“. București 1907, vol. I, pag. 301.

³⁾ „Istoria Românilor din Dacia superioară“. Viena 1851, tom. I, pag. 228.

⁴⁾ Cf. „Papiu Ilarian“, op. cit. Tom. I, pag. 230.

⁵⁾ Cf. „Papiu Ilarian“, tot acolo, pag. 232.

⁶⁾ Cf. Despre traducătorii români ai lui Krug, G. Bogdan-Duică, „Cantianii români“ în „Sămănătorul“ de pe 1904. Nr. 6.

destituit din catedră, și trimis la parohia Beude din Solnocul interior.¹⁾

Dar n'a primit să meargă,²⁾ căci precum singur se exprimă unui prietin, când eră pus pe uliță — „la sate n'avem ce căută, căci n'am sămănat, nici am secerat acolo, apoi car, plug, boi și sămânță nu avem, ca să sămănăm de aci înainte, nici bani ca să ne cumpărăm aceste.“³⁾

Așteptă deci altă dreptate, care însă nu-i veni.

În fine, la 22 Octobree acelaș an, dimpreună cu alți dascăli luminați și cu vederi nouă, fû șters pentru totdeuna din clerul diecezei.⁴⁾

Și acum, lipsit de catedră și șters din șirul preoților, dascălul celebru se retrage la Sibiiu, ca acolo să înceapă o nouă carieră: să învețe drepturile, cu care nădăjduia să trăiască, și să fie mai folositor neamului său.

Doi ani de zile îl aflăm pe băncile academiei săsești între ascultătorii facultății, înconjurat de cinstea și iubirea conaționalilor săi, ca „cel mai învățat și mai popular bărbat al Ardealului“, precum l-a numit George Sion în ale sale „Suveniri contemporane“.⁵⁾

Când se întoarse iar la Blaj, eră la 1848; acum vine în triumf, să-și cucerească nemurirea.

*

În aceeași vreme când Bărnăuțiu se consacră în Sibiiu studiilor sale, în liniște și retras de lume, sosi vremea libertății, anul 1848, care pentru el este cea mai strălucită epocă din toată viața sa.

Bărnăuțiu este sufletul adunării naționale, a celei mai înalte manifestări naționale a Românilor ardeleni din veacul al XIX-lea.

Când în preajma mișcărilor revoluționare din 1848, Românii ardeleni se aflau în cea mai mare încurcătură, și nu știau ce drum să apuce, atunci se aude o voce slabă, care arată calea cea dreaptă cerută de adevăratele interese ale poporului român. Eră glasul lui Bărnăuțiu, care în două proclamațiuni, din 25 și din 26 Martie 1848, rezumă un program

național politic: congres național român, libertate individuală prin suprimarea iobăgiei, și libertate națională prin reșezarea poporului în drepturile sale.

În scurtă vreme proclamațiunile lui Bărnăuțiu deveniră programul întreg poporului român din Ardeal, și tot în urma lor veniră adunarea dela Dumineca Tomii, și adunarea națională din 3/15 Maiu.

La Dumineca Tomii, mulțimea adunată îl așteptă cu nerăbdare, și când eră să intre în Blaj, de unde cu trei ani mai înainte plecase cu rușine, poporul alergă înaintea lui, să grămădesc toți pe întrecute să-i desprindă cail și să-l ducă în triumf.

Atunci rosti Bărnăuțiu memorabilele cuvinte: „Acum nu este timpul, fraților, să bângăm pe oameni în jug, ci să-i scoatem; lăsați dar să tragă vitele, că voi ați tras destul, și acum să fim oameni liberi!“¹⁾

Dumineca Tomii se așteptă cu groază; și ea sosi, dar senină și mângâietoare, ca și când ar fi vrut să desmintă pe toți cei fricoși, și să rușineze pe toți cei bănuitori de rele. Ea s'a petrecut cu multă înălțare de suflete, dar în pace și ordine frumoasă.

Și aci în cea mai mare parte, meritul revine prudenței lui Bărnăuțiu, care în profeticele sale învățături ce le spuneă poporului în fața catedralei, vorbeă nu numai de unire, armonie și statornicie întru apărarea drepturilor, ci în același timp el știu să îndemne pe toți la pace și liniște.²⁾

Adunarea dela Dumineca Tomii a fost până atunci cea dintâi adunare națională românească în Ardeal.

Ce e drept, n'a fost constituită după toate cerințele unei adunări de felul ei. N'au fost

¹⁾ „Papiu Ilarian“, op. cit. Tom. II, pag. 144.

²⁾ Comisarii ungurești dela aceeaș adunare, în relațiunea lor către comitele suprem al Albei de jos, între altele, astfel se exprimă despre Bărnăuțiu: „Barnutz Simont a nép kihozván [a papnevelő intézetből], ezis a templom tornáczára felállot, és egy nagyon csendesítő és törvényes szellemű beszéde által igyekezett a népet csendeségre birni, melynek úgy látszott nagy hatása is volt“. Vezi Papiu Ilarian, op. cit., tom. II, pag. 281.

¹⁾ „Prot. praes.“ Nr. 186 din 1845.

²⁾ „Prot. praes.“ Nr. 618 din 1845.

³⁾ Cit. în „Amicul Familiei“ din 1890, Nr. 1 pag. 6.

⁴⁾ Cf. Barițiu, „Părți alese din Istoria Transilvaniei“, Sibiiu 1889, vol. I, pag. 757.

⁵⁾ Cit. în „Amicul Familiei“ din 1890, Nr. 2, pag. 21.

aici nici prezenți, nici notari, nu s'au rostit discursuri și nu s'au adus decizii după un program mai înainte stabilit, căci baionetele soldaților orânduși de guvern, nu îngăduiau și Românilor să facă, ceea ce puteau face, și ce făceau celelalte națiuni din țară.

Cu toate acestea însă, ea a dat Românilor întruniți destul privilegiu să se înțeleagă asupra celor ce aveau de făcut la proxima adunare. Ea revărsă în sufletele tuturor celor părtași conștiința demnității lor de neam, însuflețire pentru ideea libertății și pentru drepturile ce li se cuvineau. În scurt, ea a fost pregătirea adunării dela 3/15 Maiu.

Urmă apoi ziua măreață dela 3/15 Maiu cu memorabila adunare națională de pe Câmpul libertății, în care se croiă slobozenia unui neam mare; se chemă la zile mai bune

un popor din pierzare; se vesteă lumii puterea de viață a poporului român; iubirea lui de limbă și de moșie; și se arată credința lui tare în Dumnezeu și dreptate, și alipirea lui către un tron clătinat în temelie să crăiască.

De data aceasta Bărnuțiu fû ales vice-președinte ¹⁾ al adunării alături de Gheorghe Barițiu, și ca atare el vepeă s'o împodobească mai mult decât ori și care altul.

Discursul său, despre relațiunile Românilor

cu Ungurii și despre libertatea națională rostit cu acest privilegiu în fața altarului catedralei va rămâne veșnic memorabil, ca expresie fidelă a dorințelor poporului român din acele timpuri.

La propunerile sale, adunarea s'a ținut afară pe câmp, ca astfel nime din cei veniți să nu lipsească dela adunare; câmpul de lângă

Blaj, unde s'a ținut adunarea, s'a numit pentru totdeauna Câmpul libertății; adunarea s'a proclamat de adunare generală a națiunii; națiunea s'a declarat credincioasă împăratului, și s'a proclamat de sine stătătoare și de parte întregitoare a Transilvaniei; în sfârșit patruzeci de mii de reprezentanți ai unui popor subjugat, cu mâinile spre cer, în jurământ sfânt au chemat pe Dumnezeu cel atotputernic

Simeon Bărnuțiu.

mărturie, că vor rămâne pururea credincioși către împărat, către patrie, și către națiunea română.¹⁾ — Ideea sfântă de naționalitate s'a înrădăcinat în toate inimile. Dar aceasta nu eră de ajuns; trebuia dusă și la îndeplinire. Spre acest scop s'a ales comitetul permanent cu reședința în Sibiiu, și compus din 25 membrii cu episcopul Șaguna în frunte. În acel comitet intră și Bărnuțiu ca căpetenie de frunte, ca vice-președinte.²⁾

¹⁾ Cf. „Papiu Ilarian”, op. cit. tom. II. pag. 292—293.

²⁾ „Papiu Ilarian”, op. cit. tom. II. pag. 300.

¹⁾ „Papiu Ilarian”, op. cit., tom. II, pag. 292.

În adunarea din Septembrie a aceluiaș an, comitetul din Maiu fu destituit și ales un alt comitet, comitetul de pacificare, creat din membri: N. Bălășescu, Bărnăuțiu, Laurian, Cipariu, Florian Micheș și Ioan Bran. Bărnăuțiu a fost președintele acestui comitet, și astfel fu recunoscut de conducătorul întregii mișcări naționale.

Ca președinte al comitetului de pacificare el conduse cu cea mai mare înțelepciune cauza națională, precum dovedesc toate actele comitetului națiunei române din 1848—49, în care, pas de pas, întâlnim numele lui Bărnăuțiu, până la dizolvarea comitetului.

La 11 Martie 1849, când Bem luase Sibiuul, Bărnăuțiu cade în mâna potrivnicilor, noaptea în frig și zăpadă sări peste zidurile orașului, însoțit de tânărul Nic. Stoica, dar la părăsirea acestuia, cari înșiși erau gata de plecare, nu află adăpost și astfel trebui să-și urmeze fuga spre România.

După multe suferințe și arestat în două rânduri, la Râmnicul-Vâlcei și la Turnul-Severin, în sfârșit, ajunge la Constantinopol, de unde în 6 Iunie acelaș an pleacă mai departe, peste Smirna, Siva, Corcira și Triest, la Viena să se întâlnească cu deputații români — cari mai rămaseră acolo — despre cele ce erau de făcut în cauza națională.

În Viena a petrecut dela 23 Iunie până la 2 Septembrie aceluiaș an, când s'a întors înapoi în patrie. Dar n'a rămas mult. Căci după ce căpătă mandat dela Români din Ardeal, spre a lucra împreună cu mai mulți alții pe lângă ministrul din Viena pentru rezolvirea cauzei naționale, în luna lui Noiembrie se întoarce iarăși în capitala împărătească.

Dar slab la trup și bolnăvicios, în cursul

drumului slăbise așa de tare, încât la 16 Decembrie fu nevoit să plece în Saxonia, pentru a-și căuta de sănătate, la un medic specialist.

Începuse să-l tortureze insomnia.

În 23 Ianuarie 1850 se rentoarce în Viena, și la sfatul medicului se așează în satul Kaltenleutgeben din apropiere, supunându-se la o cură de apă rece.

Agitațiunile anilor trecuți, plini de zguduire, îi zdruncinară sănătatea; cu toate acestea el se interesă de toate chestiunile naționale, și

ține în continuă informație pe bărbații conducători de acasă, despre dispozițiile cercurilor hotărâtoare din Viena, și despre toate lucrurile ce priviau pe Români.

Între altele, la 14 Apr. 1850 scrie, că deputațiunea națională, în 10 Martie, s'a prezentat la Împăratul cu o petiție, să decidă cât mai curând în cauza Românilor, și acesta le-a răspuns: „Ich werde mir von meinen Ministern Bericht erstatten lassen und Sie können versichert sein, dass die billigen Wünsche der Romänen erfüllt werden.“¹⁾

Cum s'au împlinit făgăduințele zilelor mari; care a fost răsplata împărătească — să-i zicem așa, căci vinea dela Împăratul — pentru neam, o știm cu toții... Încât pentru răsplata proprie a lui Bărnăuțiu, pentru meritele câștigate sub durata revoluției prin credință și adevăr, cătră tron, precum și prin ținuta și lucrarea sa în interesul statului, ajunge să spunem, că s'a bucurat și el de o medalie împărătească. La 21 August 1850, Împăratul decoră câțiva bărbați mai distinși dintre cărturarii români ardeleni și între aceștia eră și Simeon Bărnăuțiu, căruia i s'a dat crucea

¹⁾ Cit. în „Amicul Familiei” din 1890, Nr. 2, pag. 23.

de aur cu coroană pentru merite (das goldene Verdienstkreuz mit der Krone.¹⁾)

Crucea s'a primit. Dar de astădată nu s'a auzit cuvântul periculos, ca la discipolul său de odinioară, Alexandru Papiu Ilarian, care din asemenea privilegiu de înaltă distincție, spune, cu ne'nfricare, adevăruri cari dureau...

*

Bărnăuțiu, văzând că reacțiunea triumfă în toate părțile, se hotărî să studieze mai departe drepturile. Cu acest gând, încă în semestrul de iarnă al anului școl. 1850—51, ascultă mai multe prelegeri iuridice la Universitatea din Viena, iar la 5 Maiu 1851 se înscrie la facultatea de drept, ca ascultător ordinar. Dar în Viena, de unde prefectul tot mereu îl îndrumă afară, n'a stat decât trei semestre.

La 11 Octomvrie 1852 îl vedem în drum spre Italia, spre care se îndreptau în aceeași vreme, și dela aceeași universitate, încă doi tribuni Alexandru Papiu Ilarian și Iosif Hodos. Toți trei plecau să-și mântue studiile, dar nici unul din ei nu plecă mănât de „dorul ne'nvins pentru aceea țară, din carea știau ei că națiunea română își are cartea sa de Babtism, cunoscută lumii întregi cu numele de columna lui Traian“, cum credeă George Barițiu,²⁾ ci pentru alte cuvinte, că în Viena nu se mai aflau în deplină siguranță.

În 18 Octomvrie sosește în Pavia, unde după o groază de neplăceri, pe care singur ni le spune în memoriile sale netipărite, în sfârșit prin luna Noemvrie ajunge să se înscrie la universitate. Aci petrece până în lunie 1854. În 5 a lunei acesteia face al patrulea, și cel din urmă riguros, în 6 se promovează la rangul de doctor în drept, iar în 7 pleacă spre casă.

După o călătorie de șasă zile, la 13 lunie, se află deja în Viena, unde eră pregătită calea să i se dea o slujbă austriacă, precum apare evident din o scrisoare ce-i venea dela secretarul ministerial Heufler.³⁾ Dar el preferă să treacă în Moldova, unde la propunerea lui Laurian, i se deschideă o frumoasă

carieră, la catedra de filozofie în gimnaziul academiei.⁴⁾

Cerù deci în 16 Noemvrie voie dela Bach, ministru de interne, să poată primi, ca cetățean austriac, catedra oferită în Moldova, pe care, cu știre împărâtească, o primi la 21 Decemvrie.⁵⁾ Prevăzut și cu această scrisoare, la 24 Decemvrie 1854 pleacă, peste Lemberg și Cernăuți, la Iași și în Ianuarie 1855 începe lecțiile sale de filozofie.

La catedra sa nouă Bărnăuțiu începe o muncă entuziasată și cinstită, care s'a cheltuit cu demnitate și cu folos pentru înflorirea școalei și pentru lățirea culturai intelectuale și morale, fără de care nu se putea o regenerare a învățământului.

Erudiția sa vastă, priceperea adâncă și râvna de muncă deja la început îl face cunoscut; în acelaș an fù numit locșitor de inspector al școalelor, în locul lui Laurian, trimis, în cauza Principatelor, la Conferința din Viena, iar după spargerea conferinței însărcinat cu altă misiune, de a vizită școalele mai de renume din Germania.

Ca locșitor de inspector, Bărnăuțiu lucră din răspuseri pentru ridicarea facultății filozofice și iuridice, care la stăruințele sale s'a și deschis încă în cursul anului 1855: la cea dintâi primi catedra de filozofie, iar la cea de a doua catedra dreptului natural politic și privat.⁶⁾

Mai târziu i se propune definitiv inspectoratul școalelor,⁷⁾ dar el nu l-a primit: modest și mulțumit cu cariera profesorală, rămase și pe mai departe în situația veche, cu care s'a împrietinit, și pe care nu mai voiă s'o schimbe cu nici o altă slujbă.

La 1862 abdice dela gimnaziul academic și rămâne numai la catedrele dela facultate,⁸⁾ ca astfel cu atât mai liber și mai intensiv să se poată consacra studiilor sale de filozofie și de drept.

¹⁾ Scrisoarea Depart. Instr. Publ. de dto 10 Sept. 1854 Sect. 1. Nr. 5574.

²⁾ Scrisoarea Ministeriului de interne de dto 1 Dec. 1854, nr. 13536.

³⁾ Prefața dela Dreptul public al Românilor, pag. XXV.

⁴⁾ Ibidem, pag. XXV.

⁵⁾ Ibidem, pag. XXV.

¹⁾ „Wiener Zeitung“ Nr. 228 de 24 Sept. 1850.

²⁾ Cf. „Observatorul“ din 1880, Nr. 97, pag. 390.

³⁾ Cf. „Amicul Familiiei“ din 1890, Nr. 2 pag. 24.

Dar nu mai aveã multe, cãci zelul slujbei sale îl istovise fãrã de vreme.

Cãtrã sfârșitul anului urmãtor erã numai umbra omului de altãdatã: abia se mai puteã ținea pe picioare corpul debil și istovit de muncã și de suferințe.

În sfârșit, prin luna Decembrie 1863, o boalã grea nervoasã, împreunatã cu o insomnie fãrã leac, puse capãt învãțăturilor sale erudite!

Cu totul, Bãrnuțu petrecu nouã ani în Moldova, ca profesor, vestind de pe catedrele sale, cu demnitate, cu entuziasm și cu folos tainele filozofiei, dreptul ginților, dreptul public și dreptul constituțional.

Care a fost activitatea de profesor, și cum s'au desfășurat dela catedrã principiile sale în cursul acestor nouã ani, se spune limpede și cu sentiment în Elogiile aduse memoriei sale de foștii sãi discipoli: George Mârzescu, I. Dãrziu, Teodor Lateș și Alexandru Georghiu¹⁾. Dar cel care l-a caracterizat mai fidel, și care mai mult decãt oricine a știut sã-și eternizeze reminișcențele și impresiile despre mãiestrul sãu dascãl, este Alexandru B. Brandea.

Drept aceea nu vom greși, dacã vom reproduce și noi la acest loc, o parte din frumosul sãu panegiric.

„Ilustrul nostru profesor — zice Brandea — învãțându-ne aceste științe (filozofia cu pãrțile ei) a stors admirațiunea și venerațiunea noastrã prin modul cum știã el sã deștepte interesul și atențiunea noastrã pentru cele mai grele și mai delicate chestiuni filozofice, fãcându-le clare, ușoare și accesibile minților noastre; prin focul, cãldura și entuziasmul într'adevãr orator, cu care știã sã înalțe spiritele noastre și sã ne transpoarte inimile; prin puterea cea miraculoasã cu care știã sã ne convingã despre absoluta necesitate a tuturor legilor morale și a supunerii tuturor lucrãrilor noastre la deciziunea cea nefalibilã a tribunalului conștiinței noastre; prin învãțăturile cele utile și frumoase, care ni le fãceã asupra divinitãții și nemuririi sufletului, douã condițiuni nedispensabile pentru existența unei ordine cozmice morale, al cãreia membru cautã sã fie omul, cã ființă moralã

și raționalã; prin deosebita abilitate ce avea de a ne scoate din indiferentismul și apatia moralã în care ne aflam, și de a ne inspirã ardoare și amor pentru virtute, adevãr, pentru bine și frumos... Nici unul nu erã între studenți, care ieșind dela prelegerile sale filozofice, sã nu sã fi simțit într'adevãr ameliorat spiritualmente și moralmente, și coroborat cu o putere și voință nouã pentru îndeplinirea tuturor datoriilor sale. Niciodãtã nu vom puteã uitã reflexiunile și învãțăturile sale asupra omului virtuos! Acela, zicea el, care știe sã domneascã asupra simțãmintelor și înclinațiunilor sale, acela care știe sã punã sub jug pasiunile și afectele sale, acela asupra cãruia egoismul, interesul personal și dorințele simțuale nu au putere și influință, acela care în orice ocaziune, fie în public, fie singur și fãrã martori, nu face decãt ce e bine, just și onest, fãrã nici o considerațiune la voturile cele secrete ale inimii sale: numai acela singur, este om într'adevãr virtuos.

„Prelegerile însă, pe cari eminentul nostru profesor le fãceã cu mai mare mãiestrie și abilitate, cu mai multã intiditate și eleganță, cu mai mare preceletã și clasicitate; prelegerile, cari au lãsat urme mai indelebile și mai neperitoare în memoria noastrã, erau acele de dreptul natural public și privat, acele de dreptul internațional și mai ales acele de dreptul public și constituțional al Românilor. Aici erã escelentul magistru ca în adevãrãtul sãu element. Aici strãluceã el cu mai multã putere și manificență, aici erã el atãt de delicios și de atrãgãtor în explicațiunile sale, încãt l-am fi ascultat ore întregi fãrã întrerupere și fãrã sã cugetãm la nimic decãt numai la frumsețea, veritatea și sublimitatea doctrinelor sale. Claritatea și preciziunea ideilor sale, limpezimea și conciziunea expresiunilor, vioșia și amplitatea expusațiunilor, soliditatea și justiția cugetãrilor, energia și vigoarea raționamentelor, farmecul și sublimitatea elocenții sale, erau tot atãția abili și puternici motori, cu cari știã sã ne captive atențiunea, sã ne deștepte simțãmintele cele amorțite, și sã se furișeze

¹⁾ Vezi tot acolo, pag. XXVI—XXXIII.

până în adâncul inimilor noastre, imprimând acolo convicțiunile cele mai firme și mai nedestructibile. Apoi ideile sale cele sublime despre naționalitatea și romanitatea noastră, principiile sale cele solide, pe cari întemeie libertatea și ecaritatea Românilor, modul cu care deslegă problemele privitoare la organizarea noastră internă și la relațiunile noastre internaționale, în fine vederile sale cele înalte, din cari consideră națiunea română, pot servi drept tot atâtea probe necontroverabile despre inteligența sa cea înaltă, despre talentul său cel ales, cu care știe să ne inspire amorul de patrie și să ne comunice entuziasmul său pentru libertate și ecaritate, pentru drept și naționalitate, și să miște inimile noastre până la un grad atât de înalt, încât să-l credem pătruns de o putere divină.¹⁾

Atâtea calități strălucite ne explică delăsine vraja numelui său.

„Ștudenți, profesori, toți într'un cuvânt, priveau în el, precum se exprimă George Mărzescu, nu numai un profesor învățat, dară și un stâlp solid pentru toate așezămintele de instrucțiune publică.“²⁾

Și astfel nu e mirare, dacă Bărnăuțiu n'a lipsit de a fi citat totdeauna ca: modelul profesorilor!

*

În afară de catedră Bărnăuțiu a muncit mult și pe terenul literar, lăsând după sine o serie de lucrări științifice, cari sunt cel mai demn monument înălțat în amintirea sa.

Dar, spre paguba științei românești, operele sale, în mare parte, nici până azi n'au văzut lumina.

Până a fost în viață nu s'au tipărit decât câteva încercări mai risipite în „Foaie pentru minte, inimă și literatură“ și Discursul³⁾ din 1848 rostit în catedrala Blajului cu prilejul adunării naționale dela 3/15 Mai, prin care s'a făcut nemuritor pentru toate vremile. „Acest discurs — zice Aron Densușan — nu-l putem caracteriza mai bine; decât numindu-l discurs de mărime antică; mare nu numai în formă, în ideile și

spiritul în care l-a turnat celebrul tribun al poporului, cum îl numesc, dar mare, necalculat de mare totodată în imensele lui consecințe, încât mă îndoiesc, că să se mai fi ținut vre-un discurs, ale cărui consecințe să fi fost atât de nemărginite, ca ale acestuia pentru Românii de peste Carpați. Este un cap-d'operă de elocință română.“⁴⁾

Studiul predilect al lui Bărnăuțiu a fost filozofia și jurisprudența.

Pe terenul acesta se poate considera de cel mai original scriitor românesc. Dreptul public al Românilor este opera sa principală, care la noi mai nainte nu o făcuse nimeni.

După moartea sa, la 1866, unii din amicii și discipolii săi, văzând de o parte că guvernul nu și-a realizat hotărîrea de a-i tipări, iar de altă parte, „considerând pierderea cea însemnată ce ar rezulta din nepublicarea unor scrieri de un interes atât de vital și general pentru Români“ — au format o asociație în scopul editării scrierilor lui.

Asociații s'au pus pe lucru, și în câțiva ani au scos la lumina tiparului mai multe din operele lui Bărnăuțiu, care sunt:

1. Dreptul public al Românilor. Iași 1867, XXXVI + 470 pag. 8°.
2. Dreptul natural privat. Iași 1868, 300 pag. 8°.
3. Dreptul natural public. Iași 1870, 390 pag. 8°.
4. Pedagogia. Iași 1870, 32 pag. 8°.
5. Psihologia empirică și Logică. Iași 1871, 212 pag. 8°.

Din motive pe cari azi nu le cunoaștem, la 1871 s'a întrerupt munca asociațiilor, și astfel cele mai multe din scrierile lui Bărnăuțiu precum Dreptul ginților natural și pozitiv; Politica sau doctrina constituțiunei, Constituțiunile statelor principale cu introducțiuni; Antropologia, Enciclopedia filozofiei teoretice, Metafizica, Estetica, Știința virtuții și Istoria filozofiei, au rămas netipărite.

¹⁾ Ibidem. pag. XXX—XXXII.

²⁾ Ibidem, pag. XXVI.

³⁾ Publ. la Papiu Ilarian, în Istoria Românilor din Dacia superioară, tom. II, pag. 307—363.

⁴⁾ Istoria limbii și literaturii române. Iași 1894, pag. 274.

Pe lângă aceste lucrări mai mari, Bărnăuțiu are foarte multe scrieri mai mici, cari cuprinse la un loc, fără îndoială, ar înavuți mult și ele activul său de scriitor. De data aceasta, ori și cât am vrea, nu le putem aminti toate. Remarcăm însă din ele: *Soborul cel mare al Episcopiei Făgărașului*¹⁾, în chestiunea procesului lui Leményi; *Apărarea principiului romanității în limbă*²⁾. *Importanța iurisprudenței*,³⁾ *discurs rostit la inaugurarea facultății iuridice din Iași*; și un studiu: *Despre necesitatea academiei la Români*⁴⁾.

Operele lui Bărnăuțiu sunt un adevărat tezaur de cunoștințe și idei profunde: sunt mărturia cea mai elocventă, că Bărnăuțiu a fost un filozof, un om politic și jurisconsult erudit.

Dascălul și scriitorul celebru, s'a preamărit după vrednicie⁵⁾, dar în curând a răsărit și cuvântul criticii, care s'a ridicat împotriva școalei lui și a încercat să-i veștejească gloria⁶⁾.

Nu e timpul acum să apreciem rostul și rezultatele acestei critici. Putem să spunem însă că personalitatea lui Bărnăuțiu va rămâne întotdeauna una dintre cele mai curate, că numele său va fi una dintre podoabele istoriei noastre culturale din veacul al XIX-lea.

*

¹⁾ Publ. în „Foaia pentru minte”, din 1843. Nr. 5.

²⁾ Publ. în „Amicul Familiei” din 1890. Nr. 5—6.

³⁾ Publ. ibidem. Nr. 10—12.

⁴⁾ Publ. ibidem. Nr. 14—15.

⁵⁾ Cf. Alex. Georgiu, „Elogiul lui Bărnăuțiu”. Iași 1866.

⁶⁾ Cf. Tit. Maiorescu, „Contra școalei Bărnăuțiu”. Iași 1868.

Presimțindu-și sfârșitul, îl cuprinde un dor, să-și mai vadă țara lui.

Mănat de acest dor, plecă în Ardeal, să moară pe pământul pe care s'a născut. Dar înainte de a-și vede casa părintească, sfârși, pe cale, în Valea-Almașului, la 28 Maiu 1864.

În 2 Iunie, cu mare pompă bisericească și petrecut de mai multe mii de Români, s'a așezat spre vecinică odihnă în Bocșa-română.

Naștinea l-a jelit cu cuviință: în toate părțile s'au celebrat parastase pentru răpaușul sufletului său mare.

La 1866 i s'a ridicat un bust de marmoră, inaugurat în Aula Universității din Iași.

Iar la 1878, din contribuiriile Românilor de pretutindeni și mai ales ale Sălăgenilor, i s'a înălțat un nou monument, la mormânt: o piramidă de marmoră, înaltă de trei metri, în patru fețe, și cu tot atâtea inscripțiuni memorabile, cari sunt, spre miază-zi: *Libertate, Frățietate, Egalitate, Naționalitate*; spre răsărit *Blaș 3/15 Maiu 1848*; spre miază-noapte: *Poporul român ține mîntre de binefaceri și nedreptate*; iar spre apus: *Lui Simeon Bărnăuțiu n. 1808, 21 Iulie, † 1864, 16 Maiu. Fiii Sălagiului.*

*

Aceste rânduri le închinăm memoriei lui, acum când se împlinesc 100 de ani dela nașterea lui, în care timp urmașii nu s'au gândit să-i scrie o biografie amănunțită și să-i închine un studiu vrednic de numele și opera sa nemuritoare.

Dr. Ioan Rațiu.
profesor.

Cântec.

Pe perna visurilor mele,
Se scutur florile de dor
Și, duse de vârtejul sorții,
Nădejtile plăpânde mor.

Necentenit ași vrea să-mi plângă
Cântarea dulce de caval,
Din culmea verde, poleită,
Când luna se desmiardă 'n val.

S'ascult cu drag pe munte cornul
Sunând prin rariștea de fag,
Și-aș vrea cântarea lui să 'ngâne
De-apururi dorul meu pribeag.

Aron Cotruș.

Mărturisire.

Mă 'nchin...

pe drum de mult... de veacuri poate

Un drum prăfos și greu din cale-afară...

Și sunt setos și nu e strop de apă

Și sunt flămând și-adescoari cu fiere

Mă 'nchie cei ce trec pe lângă mine...

Mă 'nchin și eu, dar nu ca toată lumea...

Eu nu 'ngenunchiu, făcând pe cuviosul

Și nu 'nchid ochii ca de jale-adâncă,

Borborosind din buze rugăciunea...

— Mă 'nchin dar nu la Dumnezeuul vostru!

Pe Dumnezeuul meu îl port în mine,

Îl am de moștenire dela mama

Și l-am simțit de când știui simțirea

Și l-am purtat de-atunci mereu în sânge!...

În ceasurile limpezi de visare

Îl văd plutind în zările gândirii

Și simt atunci cum sufletu-mi pornește

Ca luntrea desfăcută dela maluri

Și zboară să s'adape de lumină...

Dar într'o clipă chipul lui se stinge

Cum se topește fulgul de zăpadă

Și zările deodată se destramă

Și 'ntruchiparea gândurilor cade...

Rămân ca un drumet pierdut în noapte

Și-ascult cum plânge sufletul în mine

De-abiă 'ngânându-și imnul desnădejdi.

O, sunt puțini cei ce-l zăresc ca mine

Și mai puțini cei ce-au ajuns la dânsul!...

Ce 'ncrezători pornit-au ei spe zarea

În care străluceă himera sfântă,

— Căci tinerețea toate le cutează!.. —

Dar au căzut de-atâta cale lungă

Și s'au sdrobit atâtea lumi cu dânsii!...

— Mă 'nchin și eu... și 'n nopți de sărbătoare

Pe Dumnezeuul meu îl simt aproape

Și cânt atunci din struna mea sfioasă

Ademenindu-l tot mai mult să vie...

Dar într'o clipă se topește iară

Și cântecul descurajat se stinge!...

Mă 'nchin...

pe drum de mult... și zarva lumii

În urma mea rămas-a ca un murmur.

Senin eu merg spre idolul din zare,

Spre Dumnezeuul meu senin și tânăr!...

De mi-o fi dat ca să-l ajung vre-odată

Îl voi lega... cum legi ades copilul

Să-l simți în preajma ta în orice clipă...

Și-al meu, al meu, al meu, al meu va fi atunci

Și ca 'n estaz i-oi sărută genunchii

Și-al meu va fi, de-apururi adorându-l.

Frumosul pentru mine-i Dumnezeu!!!

Și când stăpân voi fi pe el odată

Atunci voi crede 'n Dumnezeuul vostru!...

Z. Bărsan.

Cântecul Ilenei.

Mai întrebi dacă 'mi ești drag?

Uite furca colo 'n prag,

Șorful mi s'a destrămat,

Că de mult ce-am așteplat

Mănile mi-a tremurat...

Dute, nu-mi ești drag.

Mai întrebi de mi-a fost dor?

Uite florile 'n pridvor,

Poate crezi că roaua 'n ele

E din lună sau din stele,

Nu din lacrămile mele

Ci din ale lor?

Mai întrebi de pot iertă?

Iartă bade... dumneata,

Că de mult ce-am chindisit

Ochii mei s'au înroșit

Înima mi s'a 'nrăit

Iartă... dumneata.

Maria Cunțan.

Tușa Oana.

O apucasem între nepoți și nici nu mi-o puteam închipui decât cu cinci șase „ștregari” după dânsa, cari o trăgeau în toate părțile ș'o scărmăneau în tot chipul. Odată, spun oamenii, eră femeie cu trecere mare 'n sat. Bărbatul său fusese primar un lung șir de ani. Opt copii a căpătuit, cinci feciori și trei fete. În urmă dumniului murise. Dar tușa Oana se vede c'a fost mai trainică. A mai rămas să-și alinte nepoții și să-i grijească. Și nu trecea un an să nu crească numărul nepoților cu doi-trei. La 'ntâmplări de-acestea, dintre cei opt copii căpătuiți de ea, o aflai la casa celui cu bucuria. Și de câteori le cădea pe cap vr'o astfel de bucurie, tușa Oana zicea: „Dumnezeu să-i țină, și pe părinți, și să ajungă la al zecelea”. Dela o vreme, când, în fiecare casă din celea opt, mărunței ajunseră la patru-cinci capete, tinerii îi mai ziceau: „Lasă mamă Oană, nu ne mai ură noroc într'asta una, că se vede, prea te-ascultă Dumnezeu”.

Bătrâna atunci se oțără, își despătură buzele bătrâne, și eră gata să le spună o căzanie întregă. Dar se opreă la câteva cuvinte: „Ce, vreți să fiți ca sașii? Să nu v'aud! Copiii lasă-i să vie. Din copii mulți nime n'a sărăcit, ci din copii răi. Cui i-e frică de copii, ăla să știe dela mine că-i un om slab”!

Dar de obicei tușa Oana sta la feciorul cel mai mare, la Niculae Mândruț. Pe acesta l-a ținut ea mai vrednic dintre toți, să-i grijească bătrânețele. Și iarăș aci eră mai potrivit să s'adune nepoții la olaltă, vara mai ales, când părinții mergeau la muncă, în arșița soarelui.

La Niculae Mândruț eră curtea largă, nîsi-poasă, ș'o grădină cât un hotar, unde rar pătrundeă soarele prin crengile dese ale pomilor.

Erau veri când tușa Oana grijea și doisprezece mărunței, „ștregari” cum le zicea bătrâna. Așteptă la poartă dimineața, și când un fecior, când o noră se opriă înaintea porțiții lui Niculae Mândruț și-i da bătrânei în seamă câte-un copil ori doi, somnoroși ca vai de ei.

„Iată mamă, aicea li merindea. Vezi de ei că noi ne grăbim”. Și întinzându-i o ștergură cu de-ale gurii, își vedeau de drum.

Tușa Oana luă copiii, îi îmbună, îi sărută cu buzele ei lungi, și-i ducea în casă să-i mai culce.

„Așa, să crească puișorii mari. Iacă ștregarii noștri încă nu s'au sculat”. Și după ce-i neteziă pe obraz, pe păr, dupăce copiii închideau ochii, eșia la porțiță să iee pe alții în primire.

Iar după ce știă că nu mai vine nici unul, luă merindea dela toți, o puneă la olaltă pe masă ș'o coperiă cu măsuria. Se așeză apoi cu furca 'n brău pe un scaun în pridvor, și trăgeă cu urechea în casă. Din când în când vorbiă vr'unul prin somn ori da cu mânuțele după muște, alteori scâncea vr'unul mai mărunțel: „mama-mama”. Bătrâna nu se mișcă, știă că trece, ci zimbeă numai în colțurile depărtate ale gurii. Și când zimbeă i se luminau părăiașele feței bătrâne și barba ascuțită.

Dar îndată ce se treziă unul, Oana puneă de-o parte furca: știă că toți au să se scoale. Și până gâtă ea masa din merindea adunată, furnica copiii în toate părțile, și vorbeau toți deodată de gândeai că arde. Tușa Oana îi ducea doi cu doi, la părăiașul dela porțiță și-i puneă să se spele. Și totdeauna spuneă legea: „Cine nu se spală nu capătă de mâncare”.

Și copiii somnuroși, buhoși la păr, se aplecau, numai în cămășuțe și începeau să se spele. Cei mărunți de tot plângeau, simțind apa rece, dar bunica le veniă într'ajutor. Iși muiă palmile late în părău și, din două, eră copilul spalăt gata. Aci se începeau pările, cari nu mai conteniau până sara.

„Bunică, Ion s'a spalăt numai pe mâni.

— Spală-te loane și pe obraz!

— Bunică, Măriuța a dat de-auna pe obraz.

— Spală-te Măriuțo și pe mâni.

— Bunică, Niculae m'a stropit în ochi.

— Vezi Niculae, fii bun și nu stropi copila.

— Bunică, zice Pătru, să mă gat odată că de mă mai spală dau de negru.

Pereche tânără din Rodna-*novă*.

— Petre, fii pe pace Petre, zicea bunica stergând pe un prichindel de vro' doi ani".

Dar de aci 'ncolo pârile veniau patru cinci deodată. Copiii se treziseră de răcoreala apei, și s'apucau de drăcii: Se stropiau, se aruncau în vale, se 'mpingeau. Dar tușa Oana le puneă îndată capăt la toate:

„Doi cu doi, ștregarilor — și 'n casă la mâncare“.

Iar dacă ajungeau în casă venia a doua lege: „Cine nu-și zice Tatăl nostru nu capătă de mâncare“. Și cu ochii țintă la bunătățile de pe masă, ziceau copiii rugăciunea după bunica, rar, de părea că nu se mai sfârșește.

La masă fiecare-și avea acum locul său. Dar cât nu se trudea bunica în fiecare an, la sapa cucuruzului, când mai întâi adună nepoții. Ce zarvă atunci până să facă pace: care unde să șadă. Și 'n tot anul eră așa, pentrucă în tot anul veniau doi-trei nepoți necunoscuți, și alții mai mari treceau în șirul voinicilor cari păziau mieii pe coaste.

Acum, pân' mâncau, sfezile începeau din nou:

„Bunică, Ion mănăcă cu amândouă mâinile.

— Măi Ioan, fii de treabă și nu mănăcă

— așa de lacom, zicea tușa cătră un șteand de copil, cu obrajii cărnoși, umflați.

— Buno, Nică mi-a luat mămăliga mea, strigă alta.

— Dă-i mămăliga, tu țigane. Dă-i-o că te croesc.

— Buno! Niculae ș'a risipit brânza pe jos.

— Așa vezi, blăstămatele. Acum o să te vedem ce mănăci tu la amiazi. Cine risipește pe jos, la amiazi rabdă.

— Bunico, Pătruș a zis să-i dau lui mămăliga mea și dacă nu i-am dat-o, a zis să-mi steie în gât“.

Bunica-l trăgea pe Pătruș de urechi, și ochii-i fugeau în toate părțile pe la degetuțe, pe la gurițe, pe la ochi, să vadă pe fiecare cum mănăcă și cumu-i mulțumit.

Dar cu cât se imputinau bucatele cu atâta pârile erau mai dese. Acum iarăș cinci-șase pârău deodată cu lacrimile în ochi.

Dar tușa îi împacă îndată: „Acuma sus la Doamne mulțamescu-ți și la cruce!“ Copiii ascultau, dar apoi prin curte vedeai cum fiecare ș'a ascuns câte ceva din brânză și din mămăligă. Câte doi se alergau, se izbeau, și cel mai tare luă și partea celui mai slab. Tușa Oana acum se făcea că nu-i mai vede.

Țăran din Poiana Sibiului.

Știa dânsa că de asta una, pân' or fi copii, nu-i va putea desvâfă.

Mai multă zdroabă avea dumneaei când îi rămânea în grije și vr'un logofăt abia înțărcat. Acela o frământă toată ziua, cum frământă aluatul. Că bunicii nu-i plăcea să-l audă plângând, să creadă femeile vecine că nu-l grijește. Și așa eră în stare, cu toate bătrânețele, să-l poarte pe brațele uscate ziua în-treagă, să-i cânte, să-l gugiulească, numai să nu-i audă gura.

Pe nepoatele mai mărișoare le punea să toarcă, să coase, le trimetea după apă. Pe

Până împacă pe unul, începea altul să strige ca din gură de șarpe, până-l mulcomea și pe acesta al treilea își ducea mânuțele la ochii în care al pătrulea aruncase prav de pe drum. Ș'acum bunica nu mai răzbea. Cu porunca nu mai avea ce face.

Atunci care cum da de-o nenorocire de acestea, bunica nu-l mai lăsa de lângă ea, și începea să le spună încet, în taină ceva. Cei cari se jucău încă băgau de seamă, se apropiau tiptil și nu peste mult toți nepoții se adunau în jurul ei, și ascultau povestea tușii Oana.

Nuntă din Poiana Sibiului.

nepoții mai răsăriți îi puneă să pască porcii pe uliță, îi trimetea apoi prin grădini s'adune buruieni, să le taie.

Când trăgea clopotul dela biserica săsască de amiază, le da bunica de mâncare și-i culcă. Și până dormiau ei, bunica torcea să se prăpădească. Și-i părea dela o vreme că ea tot așa a fost, tot cu copii mărunți în jurul ei de când e lumea. Îi părea câteodată că 'n lumea aceasta a trăit ea totdeauna; și-i părea viața ca un vis mai mult, fără patimi, fără dureri și supărări mari.

Dup'amiază însă eră mai greu. Dela o vreme nepoții s'apucau de toate ștregăriile. Strigau, se certau, nu mai aveau astâmpăr.

„Și dac'a mers el feciorul acela de 'mpărat cale lungă să-i ajungă, iată numai că nimereste 'ntr'o pădure unde frunzele cântau, iarba suspină, munți de răsună. Și s'o mirat el ce jelanie să fie în pădurea aceea, de toate plâng, toate suspină și de fel nu se alină. Și se miră el cum de nu vede o pasăre sburând, un iepure fugând, cum de nu 'ntâlnește nici o vietate. Și eră pe acolo iarbă 'naltă cu flori presărată. Dar iată că 'n mijlocul pădurii dă de un copil de român, cum sedea sub un stejar și se jucă cu niște petricele. Și petricelele erau albe și luminoase și tot mai, mult se făceau pe fiecare clipă. Se miră el fecioru de 'mpărat, se pleacă și vede că.

copilul acela plângea cu lacrimi amare, și orice lacrimă care cum pică se schimbă în petriceă.

— De ce plângi tu, măi vonice? îl întrebă feciorul de împărat.

— Hei bădicule, da cum să nu plâng și cum să nu mă tânguesc. Că eu am avut mamă și tată, frați și surori, și iată acum Dumnezeu m'a pedepsit să ajung în pustietatea aceasta. Că eu pân' am fost acasă, de părinți n'am ascultat, pe frați i-am tot supărat. Când se jucau mai bine, mergeam și le stricam jocul. Când dormiau mai bine, mergeam și-i treziam. Când mâncau, le luam mămăliga de dinainte și fugiam. Ș'am avut ș'o bunică bătrână-bătrână deodată cu lumea. Și bunica mă tot învăță să fiu bun și de omenie, dar eu n'o ascultam. Atunci într'o noapte văd că vine la mine un bătrân cu barba albă, mă bagă 'n traistă și mă aduce-aici. Și mi-a zis:

N'ai încăput în lume între frații tăi, între părinții tăi. Acum aici vei încăpea că 'n toată pădurea asta nu mai e alt om, nici dobitoc, nici pasăre. Și cu asta s'a dus. Ș'am umblat eu încolo ș'am umblat încoace, culegeam fragi și-mi mai stâmpăram foamea. Pe urmă am început să plâng că n'aveam pe nime cu cine să mă joc. Și numai văd că din lacrimile mele se fac petricele ș'am început să mă joc, să-mi mai treacă vremea. Dar, dragul meu voinic, dacă ai durere în inimă și de crezi c'am suferit destul, ia-mă cu D-ta și-ți voi fi poate de folos odată.

Și feciorul cel de împărat l-a luat pe Petrișor cu dânsul, ș'a trecut cu el din țara plângerii în țara râsului.

Nepoții ascultau acum cu toții în jurul tușei Oana, care-și sfârâia mai departe fusul, mîind în buze gușile de lână.

„Da bunică, Petrișor ajuns'a acasă?”

— Poate să fi ajuns dacă l-a fi iertat Dumnezeu și s'a făcut din el om de omenie.

— Lasă-l pe Petrișor ăla, bunico, și ne spune pe cea cu Mărioara-Florioara.

— Ba cea cu Pipăruș împărătuș.

— Ba cea cu trei păcurărei.

— Acum dacă mă ascultați am să vă spun asta. Una nouă numai de acum. Zice c'a fost un om și omul acela avea mulți copii, tare mulți copii, așa că n'avea ce le da de mân-

care. Nici tu lapte, nici tu brînză, nici nimic. Și copiii cei mai mari erau răi ca dracii. Furau de pe la oameni, suduiau, se băteau cu copiii de prin sat. Nici un câne nu mai avea pace de răul lor. Că unde vedeau unul, luau piatra și zvărr! Da copilul cel mai mic, să fi fost așa de vr'o șapte anișori, cam ca Pătruț, — acela eră bun minune mare. Nu treceă o sară, nu treceă o dimineață să nu-și zică tatăl nostru. Vedeă el că-s săraci părinții lui, dar nu le puteă ajută că eră mic. Ce face? Ș'apucă și toată ziua zice la rugăciuni, și abiă apucă să vie dumineca să meargă la biserică, și tot așa se rugă lui Dumnezeu: Doamne dă-ne lapte și mămăligă, ca la alți copii. Dar nu le-a dat Dumnezeu. Ci 'ntr'o noapte, cum dormia copilul acesta, a fost că a visat un vis. Un copil micuț alb ca de zăpadă și cu aripioare de porumbel i s'a arătat în somn și i-a zis:

Măi Gheorghită.

Ce-i? răspunse acesta.

Scoală-te și mergi în curte. Și acolo vei află o vacă cu vițel și un car de cucuruz. Acelea-s pentru tine și părinții tăi. Da frații cei mari să nu mânânce, că va fi rău de ei.

Da tu cine ești? îl întrebă Gheorghită cu ochii holbați de mirat ce eră. Nu mai văzuse în viața lui așa frumsețe. Și-i părea că o lumină mare s'ar face dela ei din casă până 'n vârful cerului.

— Eu — răspunse acela — sunt îngerul tău păzitor și ți-am auzit suspinele și rugăciunile și-ți cunosc purtarea ta bună. De aceea am venit să te mîngăiu.

— Așa? răspunse Gheorghită, și cu asta s'a deșteptat și îngerul nu eră nicăire. Ce face el acum? Scoală pe tată-său, scoală pe mamă-sa și le spune minunea. Da ei rîd și nu-l cred. Atunci deodată în curte mugește o vacă și sbiară un vițel. Ies ei afară și văd că-i adevărat. Și unde nu încep a lăudă pe Dumnezeu și a-i mulțămi pentru ajutorul dat.

În vremea asta se trezesc și frații cei răi. Ei au visat cu toții un singur vis. Că să plece cu noaptea 'n cap spre soare-răsare și să tot meargă să tot meargă, că vor da de mare bogăție. Se scoală ei și, ca să nu-i simtă părinții, iasă pe fereastra dinspre miază-zi, de cătră uliță. Și merg ei și merg. Da când se

crepă de ziuă se aud dobe, răsună trimbiți. Veniă o ceată mare de oameni spre dânșii. Și cumu-i văd — că erau ficiori mari, buni de cătănit — i-au și prins și i-au făcut cătane. Acolo apoi o dat ei de dracul!“

În chipul acesta bunica-i ținea locului câțva timp. Dar apoi jocurile începeau iar, întâiu mai potolite, apoi cu certe și cu pări. Mai în spre sară le eră dor de părinți. Nu mai aveau astâmpăr până să sosească, și când începeau câte patru să plângă deodată, bunica trebuia să înceapă iar cu poveștile, cu fagăduieli și vorbe dulci.

Dar pentru dânsa greutatea aceasta nu mai eră greutate. Cu toate s'a dedat, cum s'a dedat să-și răsuciască fusul. Și sara, când îi veniau feciorii și nurorile și le da copiii în seamă, nu aveă decât cuvinte de laudă pentru ei.

Pentru Oana eră greutate când rămânea singură. Mai ales Dumineca, dacă părinții își strângeau copiii în jurul lor. Atunci nu știa ce să facă. Nu știa la ce să se gândească, și nici că-și puteă da bine sama, că ce-i eu dânsa.

De Luni dimineața însă lumea ei învia din nou; lumea aceasta curată, ca o apă lină, pe care numai din când în când o tulbură valuri mici.

Și numai câteodată, rar de tot, când priveă mai de-aproape trupurile muncite ale copiilor și nurorilor sale, când le auzia mai bine glasurile aspre și răstite, se cutremură, gândindu-se la zdroaba îndelungată de-o viață, ce-așteaptă pe acești copii, cari acum sunt așa de senini, așa de fericiți. Și tot atunci îi veniă aminte viața de muncă necurmată, care-a trecut, iată, ca și când n'ar fi fost.

Dar puțin poposeă tulburarea în suflet. Nu-i mai plăcea să gândească la cecece a trecut pentru sine și va fi pentru alții, ci se cufundă în lumea aceasta senină a nepoților săi, care pareă că-i face așa de bine, o mângăie, și-i îndulcește toată ființa. Și adânc în sufletul său mai doreă numai un lucru: când va muri, să spuie popa de-o bătrână ce-a fost femeie harnică, soție cu credință și, în urmă, bunică fericită.

I. Agârbiceanu.

Ultimul om.

În drumul său zdrobit-a lanjuri Cronos
Și 'ntregul cer căzū în risipire
Planetele s'au răspândit în aer
Și se pierdū în gol a noastră fire.

Nu-i nici amurg nici revărsat de ziuă
Nici noapte fără stele nu e
Ci peste tot se 'ntinde plumburie
O umbră ce nu scade nici nu suie.

Lipiți de cer stau nourii de-aramă
Și nici un vânt nu vine să-i urnească
Și nici o pasăre nu-și poartă zborul
Pe 'ntinsul lor și 'n zarea pământescă.

Din surii munți se frâng pleșuve creste
În apele făcute și secate
La fărmlul căroră nici spumegarea
Nici vântul înserării nu mai bate.

Un singur om — stingher uitat de soartă
Nainte poate de-a vedeă lumină
Pe 'ntinderea imenselor cavouri
Își poartă rar eterna lui ruină.

Pășește mohorât — iar împrejur-i
Rânjește o superbă 'mpărăție
Pe care-o stăpânește nemurirea
Acelora ce nu pot să mai fie...

Cu ochii stinși el cată înspre vârfuri
Dar vârfurile-s desfrunzite și făcute
Iar crăcile — întinse 'n disperare
Spre ceruri, par'că-s brațe desfăcute.

Într'un târziu și fruntea 'nseninată
O rază fericită i-o cuprinde:
O frunză s'a cutremurat pe-o creangă
Și în văzduh — ușoară se desprinde.

Se duce lin și frunza cea din urmă...
Viață numai el de-aci înainte
Ahasverus își va purtă blestemul
Și 'n lumea călătoarelor morminte...

Victor Eftimiu.

Compozitorul Tudor cav. de Flondor.

Numărul de tot răstrâns al compozitorilor noștri naționali s'a mai împușinat cu unul. A dispărut Tudor cav. de Flondor și odată cu el un șirag întreg de speranțe ce le împleteam pentru muzica noastră.

Căci Flondor însemnează, în desvoltarea muzicii cu caracter românesc, unul din cei mai puternici pași spre ridicarea melodiei populare la rangul compoziției artistice.

Artistic de origine, născut și crescut în cuibul Voevozilor noștri și al amintirilor străvechi, legănat mereu de aceste amintiri și mereu înconjurat de farmecile „veselei grădini”, Flondor și-a simțit de timpuriu sufletul cotropit de tot parfumul cântecului românesc.

Oare desgrădinata „Dulce Bucovina” să nu aibă o înrăurire fatală asupra muzicanților ce se nasc sub cerul ei? Nu tot vraja cântecului ei dureros a înfiorat și pe Ciprian Porumbescu?

Menită a fost, se vede, grădina lui Ștefan Vodă să ne trimită rând pe rând întâile semne ale ridicării cântecelor ei spre culmile senine ale desăvârșirii.

Și, ca și întâile semne ale primăverii, ca două flori ce nu pot îndură arșița vieții, cei doi compozitori ai noștri s'au stins de timpuriu.

Ciprian a murit înainte de a împlini treizeci de ani, Flondor se stinge și el, de o boală de inimă, la patruzeci.

Înclinațiile către compoziție le-a arătat Flondor de timpuriu, din anii școlii. Cu o educație muzicală îngrijit făcută în casa părintească, și apoi desăvârșindu-și mijloacele de realizare tehnică prin studii făcute în Viena, încă de tânăr Flondor a dat la lumină admirabile semne ale unei activități rodnice.

Așa a dat la lumină, una câte una, frumoasele romanțe cunoscute în toate ținuturile românești: „Viorelele”, „Visurile”, „Luna doarme”, „Trai vânătoresc”, „Lăcrămioare”, „Cântec haiducesc”, „Din depărtare” ș. a.

Cine n'a cunoscut farmecul acestor cântece ce ne-au legănat copilăria! Câte vise și nopți de dragoste n'a înspirat duoasa „Luna doarme”!

Din această perioadă premergătoare a activității lui de artist, Flondor a trecut când la alcătuirea muzicii mai multor vodeviluri și operete de Alexandri.

A compus muzica pentru „Cinel-Cinel”, „Rusaliele”, „Florin și Florica”, „Doi țărani și cinci cărlani”, „Nunta țărănească” și altele.

Atâtea și atâtea frumseși brodate pe motive românești în jurul unor subiecte curat românești.

Și într-o necontenită activitate, mereu chinat de câte un motiv popular auzit în liniștea unei nopți de vară, buciurnat de sus, de pe coasta unui munte, de un cioban, Flondor își intruchipă mereu noi frumseși, învăluindu-le în lumina desăvârșitului, în opere de artă.

Viața de parlamentar, ca membru al dietei Bucovinei, nu-l putea stăpâni atât de mult încât să lase muzica pe planul al doilea. Și astfel cu obsesiunea unei indeletniciri dragi, spre care își simți sufletul pornit, Flondor se refugiază în muzică.

În acordurile însemnătoare ale melodiilor populare el își găsește izvorul nesecat de inspirație și de potolire sufletească.

Așa, aproape dintr'odată, cu foarte scurte popasuri, a scris și muzica lui „Moș Ciocărlan”, admirabila lui operetă.

Și după succesele câștigate în Ardeal, Flondor a venit și la București să-și conducă compoziția.

După fiorii ce ne-au cutremurat la „Arenale Romane”, în timpul acelor mărețe sărbători ale cântecului nostru, după ce au dispărut corurile de prin toate ținuturile românești cu comoara lor de cântece, după atâtea vise abia incropite și repede pierdute, spre toamnă a sosit și „Reuniunea de cântări din Sibiiu”, când două concerte la Ateneu și cântând cinci seri d'arândul opereta lui Flondor.

Eră în seară întâiei reprezentării. Sala Teatrului Național se umplea cu n'cetul. Așteptam cu nerăbdare ridicarea cortinei, căci mi se părea un adevărat eveniment muzical reprezentarea lui „Moș Ciocărlan”.

În sfârșit, se face întunec în sală, suflerul intră în cușcă, toate privirile sunt ațintite spre pupitrele luminate ale orchestrei și instrumentele sunt acordate cu înverșunare. Deodată încetează acordarea și în liniștea ce acoperise orchestra, cineva înaintea incetinel, șovăind, spre pupitru din mijloc.

Bagheta se ridică și primele fraze ale uverturii umplu sala de nu știu ce duioșie vagă, ca aceea a unui cântec iubit și uitat de mult. Apoi avântul orchestrei se mărește, bagheta se mișcă în tactul unei hore, pe care mâna stângă a conducătorului, o modelează cu gesturi răfinate, abia ridicate cu vârful degetelor.

Și așa, ca un fior de frumsețe rară, a trecut întreaga uvertură. Toată sala în picioare era un singur „bravo”, un singur cutremur de fericire cum areori se poate închipi la noi.

În mijlocul aclamărilor s'a făcut lumină câteva clipe

Tudor cav. de Flondor.

și l-am văzut pe conducător, autorul însuși pe care nu-l cunoșteam încă.

O față palidă luminată de ochi negri fosforescenți, un zimbet de fericire abia încolțit pe buze, niște plete scurte negre ce încadrau o frunte de visător.

Și apoi după liniștirea sălii, „Moș Ciocărlan“ a fost cântat în întregime, cu succesul acela neuitat pe care l-au avut, odată cu compozitorul, vrednicii cântăreți și cântărețe ale „Reuniunii“.

A fost dela început până la sfârșit o sărbătorire a cântecului nostru, atât de bine împletit în compoziția lui Flondor.

După ce l-am cunoscut apoi, compozitorul, bolnav, mereu chinuit de suferința lui, mi-a spus pe îndelete, însuflețindu-se câte odată, cât de mult dorea el să vie la București, să-și vadă visul cu ochii, cântându-i-se compoziția în „Metropola românismului“.

După o altă reprezentație, într-o noapte ploioasă, împreună cu compozitorul și cu D-na Flondor ascultam pe violonistul Ciolac cu banda lui.

Nu se mai aflau în tot localul decât niște cheflii cari fredonau, odată cu orchestrații, o mulțime de romanțe vechi românești. Și în șirăgul acela de cântece vechi banda lui Ciolac începă să cânte încetșor, ca într-o șoaptă de vis, „luna doarme amoroasă peste dealuri și câmpii“.

Flondor a aruncat țigarea și a rămas cu privirile țintite în noapte, căutând par'că să deslușească cine știe ce arătare, ce vis din tinerețe.

E rară bucuria sufletească ce a simțit-o atunci Flondor, auzindu-și vechea romanță cântată cu focul acela, cu dragostea pentru cântece, pe care nu o căpătă decât lucrările ce cuceresc mulțimea.

Și muzica lui Flondor, mai toată, e de aceea ce robește sufletele și înalță, pentrucă în compozițiile lui simple și mult stăpânite de frumsețea aleasă a motivelor populare, sunt topite stări sufletești gingașe, li-

căriri de tristeță ce îți umplu sufletul de o neînțeleasă dragoste pentru tot ce e al neamului tău.

Caracterul acesta curat românesc al lucrărilor lui Flondor, dă la iveală într-o minunată măsură concepția despre arta românească, pe care și-o făcuse el.

Spunea că nici nu-și închipuie o fericire mai mare ca aceea ce o simți la auzul unui cântec bătrânesc sau a vre-unei doine singuratică.

Eră un îndrăgostit de cântecul românesc și ori unde găsea ceva, vre-un motiv nou, necunoscut, și-l notă repede și umbra stăpânit de el multă vreme.

De aceea prin compozițiile lui trece fiorul acela ce a mișcat până la entuziasmul ne mai pomenit, un public pretențios; de aceea în fiecare pagină de-a lui Flondor, dai peste un sămbure de lumină ce-ți scaldă sufletul în fericire!

Flondor avea de gând să mai vie la București să-și montă cu o trupă locală o altă lucrare „În noaptea S-tului Gheorghe“ la care lucră mai de mult și poate chiar „Pescarul Dunării“, ultima lucrare.

Și în noua lucrare el puneă mari speranțe, ziceă că acolo are tot ce a putut el închegă mai bun și că ar vrea s'o vadă reprezentată cât mai de grabă la București.

N'a avut parte însă, compozitorul nostru dispărut, să-și vadă și acest vis împlinit. Compoziția lui cred că va avea însă o soartă bună, împreună cu toate lucrările lui, cari trebuiesc date, rând pe rând, la lumină.

Și se vor găsi oameni cari să aibă toată dragostea trebuincioasă pentru opera lui, spre a alege din ea toate frumsețile, ce se mai găsesc în manuscrise, spre a nu se pierde nimic.

Iar sufletul duios al lui Flondor va pluti nencetat prin toate părțile românești odată cu romanțele și cântecele lui ca și cu compozițiile lui mai complicate din ultima perioadă a activității.

B. Lăutarul.

Cronică.

Examele Conservatorului din București. Conservatorul nostru de muzică e într-o adevărată epocă de înflorire, de câțva timp. De unde mai înainte o lăncere, prevestitoare de rele, cuprinsese întâia instituție muzicală a țării, astăzi, mulțămită energiei dlui D. Popovici-Bayreuth, directorul „Conservatorului“, acest așezământ a început să-și împlinească menirea într-o răspândirea culturii muzicale.

Și publicul iubitor de muzică se interesează în deosebi de ceea ce se face la Conservator. Mai ales că de vre-o trei ani s'a înjghebat definitiv orchestra Conservatorului, alcătuită numai din elevi și cele două producții de orchestră din timpul anului, atrag lume multă.

Rostul acestor producții — în cari muzica clasică are un rol precumpănitor-simfonic de Beethoven, Schubert,

Mozart și Haydn —, temelul lor însăși, e pentru apropierea cât mai mult, a elevilor, de frumsețile clasice, și apoi, acele frumseți fiind bine adăncite, publicul însuși le va înțelege mai bine și le va gustă mai des. Deci, o parte curat materială vine în ajutorul instituției pe urma avântului clasei de orchestră.

Afară de aceasta, clasele de cânt, cinci la număr, încep să ne dea speranțe pentru întemeierea unei opere naționale. Și în deosebi, clasa dlui Popovici e menită să se transforme într-o adevărată clasă de operă prin mersul ei înfloritor de patru ani, de când a fost întemeiată.

Ne vom putea astfel păstră mai bine cântăreții și cântărețele de carieră, care vor scăpa de momirile școlilor negustorești din Italia. Iar diletanții și diletantele vor continua cu aceeași regularitate să absoalve

o clasă de cânt, fără să primejduiască întru nimic viitorul celor cu înclinări spre scenă.

Dar nu în toate clasele Conservatorului e bine înțeleasă menirea aceasta de selecționare a elementelor. Întrunele chiar măestrul sau măiastra își cam incurcă elementele, dând uneori o luare aminte nepotrivită unor semi-talente sau unor quasi-talente.

Și după cinci lungi ani de studii și străduinți zadarnice a bietelor elemente fără nici o chemare pentru cânt, își dai seama de tot ce poate să facă cineva când nu spune unui elev sau eleve adevărul.

Acest soi de diplomați netalentați sporesc într'o bună măsură armia „rataților“ pretențioși și incapabili de vre-o ispravă.

Nenorocirea aceasta a bătut de multicele sărmanul nostru „Conservator“ și de aceea faza în care a intrat nu poate decât să ne bucore pe toți.

Examele de sfârșit de an ale claselor de cânt, date într'o sală mare de concerte, atrage lume multă iubitoare și, uneori, cunosătoare de muzică. Cuonițele însă sunt mai numeroase. Încă un prilej fericit de arătare a ultimului „schic“ vărătic, un nou mijloc de a-și scoate fiecare în evidență talentul gătelii.

Și într'o asemenea atmosferă parfumată, într'o împetrișeală de culori și în șopoteala aceea a unui salon, „talentații“ și, mai ales „talentatele“ își fac debutul, iar în vreme ce un candidat își dă drum vocii, fiind din răspuțeri o notă scumpă — ațel buton electric al succesului — evantaliile se mișcă neconștient amestecându-se fășiutul acesta cu aprecierile pe cari toți cei de față vin să le debiteze în gura mare.

Astă nu împiedică însă succesul candidatului sau candidatei, care poate să cânte destul de prost, însă ține cu talent „nota“, faimoasa notă finală. O salvă de aplauze incoronează acest soi de succese notate la limită rare, și mai rău de cunosători.

Și rând pe rând clasele își întâișează „talentele“.

Unele dau mai puțin, cum a fost clasa d-nei Anghel, din ale cărei două eleve prezentate, trebuie notată vocea de soprană legeră a d-șoarei Georgescu.

Clasa d-nei Asan a dat anul acesta o bună absolventă, mai mult un temperament scenic, insuficient condus, d-na Popescu, care a cântat „Caro nome“ din Rigoletto, nu cu atâta pricepere în mânăuirea vocii cât printr'un îmbold firesc. De aceea notele puternice ies cu greutate și n'au limpezimea necesară.

Însă d-na Popescu se va desăvârși, cred, cu un adevărat maestru și va fi un element prețios viitoare Opere naționale, care e vorba să se întemeieze în curând.

Iarăș o voce de calitate am găsit, în aceeaș clasă, la d-șoara Anastasescu, o mezzo-soprană cu un timbru dramatic admirabil, care a reușit să învingă greutățile ariei Elisabetei din „Tannhäuser“, punând astfel în lumină un temperament puternic înclinat spre scenă.]

Clasa d-nei Leria ne-a dat în alți ani absolvente cu cari ne fâlim.

Anul acesta însă, în afară de vocea caldă de mezzo-soprană a d-șoarei Bobora, care a pus destul suflet

dacă nu tot atâta pricepere în aria Dalilei de St. Saëns, de aceea de soprană frumos dezvoltată a d-șoarei Abramescu — foarte clară și stăpânitoare pe emisiune, cum a eșit în aria Reginei din „Hughenotii“ —, cum și de mititica și simpatica voce de soprană legeră a d-șoarei Barozzi și aceea de contra-altă a d-șoarei Zaburowschi; n'am mai avut nici o prevestire de aceea cu care ne obișnuise această clasă de cânt.

Ba, ceace e și mai mult, unele bucăți din repertoriul școlar au cam lăsat de dorit, substituind talentul în mimica vocii prin acela al mimice simpatice și al încolțirii zâmbetelor fascinătoare.

Evident, e și acesta un talent, dar nu tocmai compatibil cu o clasă de cânt ce se respectă.

Mâne poimâne te pomenești că dela ariete ușurele de operă comică și vodelvil se poate face un pas mai înapoi, sub ispită ariilor de „Caffè-concert“, arii ușurele e drept, dar pline de succes!

Clasa bătrânului maestru Ștefănescu s'a înfățișat cu toată seriozitatea unei clase vechi de cânt și care ține la bunul nume.

Ca și aceea a dlui Popovici-Bayreuth, care s'a produs de curând numai cu arii din Mozart — clasa dlui Ștefănescu a rămas în domeniul clasicismului, în ce privește repertoriul școlastic, frumos amestecat cu frumșeți de ale muzicii moderne.

În aceste două clase de cânt au figurat în repertoriu bucăți de Puccini, Leoncavallo și Wagner, alături de altele de Haydn, Mozart și chiar din Schumann, și mai vechi Spontini, Cherubini etc.

Iar ca elemente, în clasa dlui Ștefănescu am găsit un bas de viitor, dl Oreste Dumitrescu, foarte cald, plin de humor în aria din „Don Juan“; apoi în dl Georgescu o voce de bariton ce promite și tot atât de promițătoare vocea de bariton a dlui Cutava.

Și cu vocea de tenor a dlui Enăceanu, o voce bine condusă, însă rămasă cam prea uscată, necolorată îndestul, sfârșim cu rândul elevilor din clasa aceasta.

Dl Ștefănescu a prezentat și eleve și încă cu un succes ce le poate pune pe gânduri pe unele maestre.

Vocea de soprană a d-șoarei Vardala, așa cum a fost pusă în lumină în „Vissi d'Arte“ din Tosca, arată că în curând ne putem aștepta la lucruri frumoase când proprietara ei își va pune tot sufletul pentru dezvoltarea ei. De asemenea și d-șoara Tămășescu, o mezzo-soprană de mare viitor, prin muncă va pune în evidență o voce de valoare, ajutată fiind și de un puternic temperament scenic.

Două absolvente, d-șoarele Gabrielescu și Niculescu, foarte corecte, și destul de incolore: cu vocile mitite de care dispun vor face o cinste deosebită seretelor cu caracter intim prin care se vor produce.

Asemenea voci nu pot să se încălzească la focul ispititor al rampei, care, de obicei, pentru unele firi gingașe are un efect nimicitor. De aci căderea aceea dela debut a multor diletanți când abordează scena.

Am avut, însă, în aceeaș clasă, și două bune absolvente, d-șoara Iordanovici, o voce de soprană dramatică, destul de întinsă și bine condusă, și d-na Paș-

canu, o mezzo-soprană ce va face mult când își va desăvârși studiile, mai ales că e ajutată de un bogat temperament.

Cu aceeaș gravitate a muncii stăruitoare ce întovărășește așa de bine adevărate talente, s'a întârșit clasa dlui Popovici-Bayreuth.

Voci calde, bine mânuite și foarte flexibile — aceasta-i caracteristica tuturor elevilor acestei clase.

De aceea vocea de bariton a dlui Popescu, deși cam întunecată, a dat multă strălucire unei arii de Donizetti, de aceea vocea de tenor a dlui Brăescu, deocamdată tot singurul tenor al clasei, a învins toate greutățile pline de dificultăți de emisiune ale ariei lui Tannhäuser și de aceea vocea de bas cantabil a dlui Pătrat a răsunat emoționantă în rugăciunea din „Ebrei”.

Vocea de bariton a dlui Costescu, un temperament puternic în dezvoltare, face mare impresie prin căldura ei, vibrația aceea fericită ce-ți amintește o frază scumpă, cu moment dramatic mișcător. Însă, deocamdată e lipsă de omogenitate, scăpărări de lumină alături de întunec destul și munca trebuie să stabilizească acordul.

Cu vocea de bas a dlui Florescu, foarte unitară și flexibilă, care e în stare să ia toate dezvoltările dorite, așa cum am simțit-o în aria din „Vasul-fantomă” — Wagner — sfârșim și cu excelența echipă de elevi ai dlui Popovici.

Cu asemenea elemente și cu altele bune eșite în anii trecuți, puțința unei clase bune de operă nu e decât o chestiune de timp. Și dl Popovici nu va regreta, va trebui să-și facă datoria până la sfârșit.

Clasele instrumentale dela Conservator nu sunt într-o perioadă înfloritoare. Nu adevărate temperamente frecventează aceste clase, ci mai mult descendenți de negustori de muzică, dacă nu chiar copiii negustorilor de mărunțișuri.

Viara și violoncelul rămân încă condamnate să se întârșeze destul de slab. Descendenții „Alterbergilor” și „Ciolacilor” sunt departe de a da mai mult ca niște elemente mediocre de ansamblu.

Mica burghezie și clasa selectă nu-și dau obolul muzicei. Și de aci lipsurile acestea ale claselor instrumentale.

În clasa de violoncel a dlui Dumitrescu am avut însă o revelație, un elev Moțoiu, care dă cele mai frumoase speranțe. De un talent frumos dispune și dl Georgescu.

Iar cei trei absolvenți ai clasei, d-nii Amudai, Niculescu și Iorgandief, sunt bune elemente de ansamblu ce pot face parte din orchestrele actuale.

Clasa dlui Dinicu ne-a prezentat talente: unul în dezvoltare acela al d-șoarei Roșca și acela bine pornit și ajutat de o tehnică îndestulătoare al dlui Ghencovici, absolventul clasei.

Clasele de pian, cinci la număr, sunt pur feminine. Eleve destule se luptă cu etudele și bucățile din muzica marilor maeștri, licărind ici și colo câte un temperament. De altfel instrumentul acesta de cumpănire armonică, mult prea complicat și greoi prin tehnica lui

nu prea poate fi ușor stăpănit de plăpândelete fete, chinuite cu el mai mult din trebuințe de aparențe sociale decât din înclinații puternice.

Anul acesta însă absolventele claselor de pian au fost supuse toate la un concurs, executând, la rând, o sonată de Beethoven. Însă, din vre-o douăzeci de candidate abia vre-o patru i-au atins limanul fericit al priceperii bucății cu mult prea încărcată de cugulare, cu mult peste puterile de interpretare feminină.

Apoi, încă o parte interesantă a fost descifrarea la prima vistă, în care s'au distins d-șoara Mongescu, eleva d-șoarei Moteanu, d-șoara Cialic, eleva d-șoarei Zenide, dl Dumitrescu Mihail, elevul d-nei Saegiu și d-șoara Haschil, eleva dlui Wist.

D-șoara Șerbănescu, eleva d-nei Ioanin, dl Dumitrescu M., elevul d-nei Saegiu, și d-șoara Haschil, eleva dlui Wist, au dat culoarea necesară frumoasei pagini pe care celelalte concurente abia le-au priceput ici-colo, fără să poată să-și exprime tot. Dar, mai ales, eleva dlui Wist, prin admirabila armonizare a întregii bucăți, prin punerea în lumina convenită a tuturor frazelor, cu stăruință îndestulătoare asupra motivelor pasionale, — a impresionat adânc!

Și când te gândești că idealul unei absolvente bune se mărginește în puțința unor lecții mai bine sau mai rău plătite!

De aceea perspectiva unei clase de pian pentru băieți suride tuturor și aceasta cred că va ajunge fapt împlinit în curând.

Înainte de a sfârși cu cele două producții dela sfârșitul anului, țin să amintesc și de clasa de harpă a d-nei Elodia Coașdă, în care am găsit, într-o frumoasă înflorire, talentul d-șoarei Rădoi, și în acelaș timp, am avut și o absolventă, o bună stăpănitore a tainelor acestui instrument delicat, d-șoara Urlățianu.

Și totdeodată se cuvine să pomenesc și de un bun absolvent al clasei de compoziție a dlui Castaldi, dl Nonna Otescu, un tânăr compozitor care s'a manifestat până acum printr-o uvertură, alcătuită în cea mai pură tematică modernă, o lucrare ce va uimi pe mulți, și o frumoasă pagină de inspirație poetică „Seară de toamnă”, plină de poezie și încărcată de căldura frazelor întâilor inspirații.

E vorba de un talent dela care ne putem aștepta la multe frumșeți și tot ce dorim e, ca adâncind comora de motive populare ale noastre, să sporească numărul compozițiilor naționale.

În producțiile de sfârșit de an toate clasele conservatorului s'au produs cu cele mai bune elemente ale lor.

Lucruri deosebite în aceste programe ne-au fost date de clasele de cor și orchestră.

Cea dintâi — condusă de maestrul Kiriac — în patru piese corale de Palestrina, Orlando Lassus, și Tschai-kovsky, a arătat și de astădată buna pregătire a tuturor elementelor claselor de cânt pentru muzica de ansamblu. E o clasă înfloritoare, care va putea într-o bună zi să facă un mijloc de atracție a publicului spre producțiile Conservatorului.

Acelaș lucru și despre clasa de orchestră condusă

de maestrul Castaldi. S'au executat: o uvertură „Lé-nora III” de Beethoven, două părți dintr-o surlă la orchestra de Purcell — compozitor clasic englez, aproape necunoscut până acum, — și două părți din „Simfonia V-a” de Beethoven. Deci în domeniul clasicului. Și cu destul succes!

Deși unele elemente prea refractare, prea nemlădioase — flaut, fagotti — strică contururile unor fraze, sub bagheta energică a dlui Castaldi, frumoasele pagini clasice au strălucit pline de toată lumina necesară.

Încă o parte frumoasă a producțiilor a fost executarea foarte corectă a baladei lui Dima, „Mama lui Ștefan cel mare”. Și admirabilul motiv popular străvechiu a căpătat tot farmecul necesar cântat de corul Conservatorului, cu acompaniamentul orchestrei elevilor și cu bunii soliști d-șoara Bobora și dl Folescu.

Culoarea armonică a acestei compoziții de mare valoare în săracul nostru repertoriu național, a căpătat toată strălucirea necesară în noua execuție.

Și ne bucurăm cu atât mai mult de reușita acestei grele încercări, cu cât, odată pregătită, ea poate fi reluată cu un succes din ce în ce crescând, în producțiile populare pe care Conservatorul va începe să le dea, cu începere din toamnă.

În âst chip menirea înaltului nostru așezământ de cultură muzicală va fi într-o bună parte atinsă căci, în același timp, interesul obșteșc pentru Conservator va crește spre binele și înaintarea muzicii în toate stratele sociale.

B. Lăutarul.

Soarele și Pământul. Se dovedește din zi în zi, că Pământul e o mică corabie plutitoare în văltoarea razelor solare.

Astăzi se știe din ce în ce în evidența influențelor solare asupra repartiției, în spațiu și în timp, a fenomenelor meteorologice și geofizice.

Asupra celor meteorologice nu insist. Motorul lor, direct sau indirect, e Soarele.

Cât pentru cele geofizice: cercetările abia s'au început în zilele noastre.

Montessus de Ballove, directorul serviciului seismologic al republicii Chili, dresând catalogul mondial al fenomenelor seismice (= cutremure de pământ) după zece ani de muncă, a reușit să sintetizeze în mod interesant repartiția geografică a regiunilor seismice. Aceste regiuni se repartizează pe două cercuri ale sferei. Unul este „cercul de foc” al Pacificului, astfel numit de Leopold Buch. Al doilea formează o zonă în largime de 20°—30°, încunjurând globul, cu puțina înclinare spre ecuator și încreșându-se cu ecvatorul pe la strămoșia Panama și pe la strămoșia Sondei. Aceasta e zona principală a fenomenelor seismice și vulcanice. Dar aceasta e și zona cea mai scâldată în razele Soarelui și ale Lunii.

Pe de altă parte, fenomenele seismice și vulcanice se propaga, în majoritatea casurilor, dela răsărit spre apus, după cum e și mersul aparent al Soarelui.

E. Marchand, directorul Observatorului din Pic du Midi, într'un memoriu publicat în 1904, susține că cutremurele fiind a se produce când o regiune de activitate a Soarelui trece prin meridianul cen-

tral aparent al discului solar. Sub regiune de activitate solară se înțelege regiunea de faclii și pete solare.

Relația între activitatea solară și perturbațiile magnetice terestre, apoi luminile polare — e surprinsă mai de demult.

În fine, profesorul E. Oddone, colaborator științific al biroului central seismologic din Strassburg, într'un memoriu prezentat congresului internațional de seismologie ținut în La Haye, la 21—25 Sept. 1907, precizează și mai mult raportul dintre activitatea solară și fenomenele seismice și vulcanice scoțând la iveală, că precum s'a constatat o activitate solară vițoroasă în cursul anilor 1904, 1905, 1906, astfel am avut și catastrofe seismice și vulcanice îngrozitoare la suprafața pământului. Gavr. Todica.

Bibliografic.

— Asupra unora dintre aceste cărți vom reveni —

A. C. Cuza, *Naționalitatea în artă*, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 1.50.

Guy de Maupassant, *O viață*, roman, cu un studiu de E. Faguet. Traducere de Em. Gârleanu, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 2. —

Alexie Procopovici, *Despre Nasalisare*, Extras din Analele Academiei Române. București, 1908. Prețul: 40 bani.

Trifon Iugojanu, *Cântări bisericesti pentru slujbe ocazionale*. Arad, 1907. Prețul: 8 cor.

Maria Bănuțescu, *Erlax*, poezii, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 1.50.

Dr. O. Prohászka, *Apostolie modernă*, trad. de Dr. E. Dănuș, Tipogr. „Carmens” Cluj, 1908. Prețul 50 bani.

Aulina Gr. Olănescu, *Cugetări*, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 1.50.

M. Sadoveanu, *Dureri îndăbușite*, Ed. II. Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 2.

N. Dunăreanu, *Răsplate*, Nuvele, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 1.50.

Il. Chendi, *Impresii*, Minerva București, 1908. Prețul: Lei 2.50.

M. Sadoveanu, *O istorie de demult*, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 2.—

M. Eminescu, *Poezii postume*, ediție nouă, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 1.50.

Al. Cazaban, *Chipuri și suferințe*, Minerva. București 1908. Prețul: Lei 1.50.

Ion Bărseanu, *Dor Pustiului*, istorisiri, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 1.50.

V. Alexandri, *Poezii populare ale Românilor*, cu însemnări de pe edițiile anterioare și manuscrise de Em. Gârleanu. Biblioteca scriitorilor români, Minerva. București, 1908. Prețul: Lei 1.50.

P. Ispirescu, *Poreștile Uchișagului sfântos*, vol. II, cu o precuvântare de Al. I. Odobescu. Biblioteca scriitorilor Români, Minerva. București, 1907. Prețul: Lei 1.50.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.